

RAPORT FINAL¹

**privind evaluarea implementării Planului de Acțiuni pentru 2017 - 2020 pentru
implementarea Strategiei de Consolidare a Relațiilor Interetnice pentru anii 2017-
2027**

Traducere neoficială

*Autor: Eugeniu BURDELNII,
Expert în evaluare și integrare, consultant ÎCMN*

Chișinău – 2021

---

¹ Acest raport a fost comandat de Oficiul Înaltului Comisar al OSCE pentru minoritățile naționale (ÎCMN). Opiniile exprimate în această publicație sunt cele ale autorului și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale ÎCMN.

CUPRINS

Lista acronimelor și abrevierilor	3
1. Rezumatul executiv	4
2. Informații generale	8
3. Obiectivul evaluării	12
4. Abordarea bazată pe evaluare și Metodologia.....	12
5. Analiza datelor	16
6. Constatările evaluării	17
7. Concluzii	37
8. Recomandări pentru următorul plan de acțiune pentru 2021-2024	40
9. Lista documentelor de referință utilizate	52

Anexe

Anexa 1. Lista părților interesate intervievate	54
Anexa 2. Tabelul 3. Cele mai relevante acțiuni ale PA pentru 2017-2020 pe deplin realizate, parțial realizate și nerealizate, pe baza rapoartelor anuale ale ARI	57

LISTA ACRONIMELOR ȘI ABREVIERILOR

ARI - Agenția relații interetnice

ANTEM - Asociația națională a formatorilor europeni din Moldova

PA - Plan de acțiuni

Consiliul coordonator - Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale pe lângă Agenția relații interetnice

APC - Autoritate publică centrală

OSC - Organizația societății civile

GM - Guvernul Republicii Moldova

ÎCMN - Înaltul Comisar OSCE pentru minorități naționale

Strategia pentru relații interetnice - Strategia de consolidare a relațiilor interetnice pentru 2017 - 2027

APL - Autoritate publică locală

MECC - Ministerul educației, culturii și cercetării

BNS - Biroul Național de Statistică

ONG - Organizație non-guvernamentală

SND - Strategia națională de dezvoltare

OHCHR - Oficiul Înaltului Comisar pentru drepturile omului

OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

RM - Republica Moldova

TRM - Radiodifuzorul public „Teleradio Moldova”

GL - Grupul de lucru

1. REZUMAT EXECUTIV

Obiectivul evaluării

Scopul exercițiului de evaluare a fost dublu:

- 1) Monitorizarea PA la capitolul progrese legate de implementarea acestuia în 2017-2020, lecții învățate și bunele practici, cu identificarea lacunelor și a blocajelor, luând în considerare întârzierile și / sau acțiunile neîndeplinite din politica de bază - Strategia de relații interetnice - și în spiritul Liniilor directoare ale ÎCMN de la Ljubljana privind integrarea societăților diverse;
- 2) Pe baza constatărilor finale, a concluziilor, a lecțiilor învățate și a nevoilor părților interesate relevante ale evaluării, să fie formulate recomandări specifice interlocutorilor de stat și ÎCMN pentru dezvoltarea viitorului PA pentru 2021-2024.

Abordarea bazată pe evaluare și metodologia

Procesul de evaluare s-a bazat pe consultări participative și autoevaluare care au avut drept scop monitorizarea progresului implementării, lecțiilor învățate și bunelor practici, cu identificarea lacunelor și a blocajelor și contabilizarea întârzierilor și / sau a acțiunilor planului neîndeplinite. De-a lungul fazelor de colectare și analiză a datelor au fost aplicate următoarele instrumente de cercetare: *analiza cuprinzătoare și revizuirea* documentelor disponibile; colectarea de date calitative prin interviuri *semi-structurate aprofundate* cu părțile interesate relevante implicate direct sau indirect în implementarea PA pentru 2017 - 2020; colectarea de date calitative prin *interviuri cu experți* (experți externi PA pentru 2017-2020) cu scopul contribuției la o înțelegere mai profundă a subiectului evaluat; colectarea de date cantitative prin *chestionare de autoevaluare* distribuite între părțile interesate relevante care au fost implicate direct sau indirect în implementarea PA pentru 2017 - 2020.

Întrebările de cercetare formulate în funcție de cinci criterii de evaluare (*actualitate, eficacitate, eficiență, rezultat / impact și sustenabilitate*) au fost utilizate pentru a colecta date prin intermediul instrumentelor de cercetare menționate mai sus.

Analiza datelor

Colectarea datelor a avut loc în perioada 12 noiembrie - 16 decembrie 2020. Au fost intervievați 51 persoane în cadrul interviurilor aprofundate și interviurilor cu experți reprezentând 7 domenii: autorități publice, actorii nestatali, ONG-uri, mediul academic, organizațiile internaționale și partenerii de dezvoltare, mass-media, organizații etno-culturale. Din punct de vedere al etniei, persoanele interviuate erau moldoveni, ruși, ucraineni, găgăuzi, bulgari, romi, evrei, greci. 71% dintre persoanele interviuate erau femei și 39% bărbați.

Constatările și concluziile evaluării

Diversitatea etnică a RM face parte din istoria și cultura țării. În prezent, relațiile interetnice din țară pot fi caracterizate ca stabile, armonioase și pașnice. Guvernul Republicii Moldova a reușit în mare măsură să asigure aplicarea bunelor practici internaționale, în special în conformitate cu standardele UE. Un progres semnificativ în procesul de îmbunătățire a sistemului național de protecție a minorităților a reprezentat adoptarea Strategiei pentru relații interetnice, cu sprijinul ÎCMN.

Implementarea PA pentru 2017 - 2020

Actualitate

1) Prevederile PA pentru 2017-2020 nu sunt pe deplin coerente cu prioritățile și nevoile identificate în Strategia pentru relații interetnice. Inconsecvența se datorează caracterului fragmentat, nestructural, nestrategic și dezechilibrat al acțiunilor incluse în PA;

Eficacitate

2) Puțin peste jumătate din activitățile incluse în PA pentru 2017-2020 au fost realizate. Majoritatea acțiunilor realizate au fost implementate la inițiativă și cu sprijin extern oferit de partenerii internaționali. Acțiunile planificate realizate cu finanțare din bugetul de stat au fost în mare parte evenimente culturale pe care agențiile de implementare le desfășoară în mod obișnuit;

3) Domeniu strategic II *“Limba ca mijloc de integrare: politici privind limba de stat și limbile minoritare”* și elementul constituent *“Apartenența civică la statul Republica Moldova”* din Domeniu strategic III *“Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova”* sunt cel mai puțin realizate priorități în cadrul PA pentru 2017-2020;

4) Studiul de participare și etno-barometrul elaborate ca parte a PA pentru 2017-2020 au contribuit la colectarea de date de bază importante privind reprezentarea și participarea minorităților naționale în viața publică;

5) Domeniu strategic II *“Limba ca mijloc de integrare”* a oferit minorităților naționale insuficiente oportunități de a acumulate în mod eficient competențe în limba de stat și limbile minorităților naționale din cauza insuficienței de profesori instruiți în mod corespunzător, de materiale de predare și de învățare de înaltă calitate, precum și din cauza mediului lingvistic nefavorabil în unele regiuni dens populate de minoritățile naționale. Rezultatele obținute se bazează puternic pe sectorul OSC, în special ANTEM;

6) Programele mass-media existente care vizează minoritățile naționale se caracterizează de lipsă de eficiență urmare a atractivității reduse pentru comunități din cauza mai multor factori. Acest lucru contribuie la un sentiment de marginalizare în rândul minorităților naționale și drept rezultat multe persoane aparținând minorităților naționale consumă mass-media străină;

7) Asistența externă solidă oferită de partenerii de dezvoltare a fost cea mai importantă forță motrice din spatele dezvoltării Strategiei pentru relații interetnice și obținerii rezultatelor PA pentru 2017-2020;

8) Instabilitatea politică și influența asupra procesului de luare a deciziilor cu privire la consolidarea relațiilor interetnice au avut un impact extern negativ pronunțat asupra implementării PA pentru 2017-2020;

9) O gamă întreagă de factori interni a împiedicat implementarea eficientă a PA pentru 2017-2020 (de exemplu, insuficiență de angajament politic, responsabilitate și pârghii instituționale, activități de promovare, prioritizare, implicare cu APL-uri, minorități naționale și OSC, combinate cu restructurarea și reorganizarea în cadrul Guvernului etc.) Acoperirea bugetară insuficientă pare să fie cel mai presant factor intern;

Eficiență

10) Evaluarea a relevat o eficiență scăzută a PA pentru 2017-2020 în termeni de „raport cost/eficiență” și „raport calitate/preț”. Acest lucru permite concluzia despre lipsa unei estimări adecvate a costurilor și a altor resurse necesare pentru a finaliza o acțiune în domeniu definit în procesul de proiectare a PA;

11) Evaluarea a constatat opinii divizate cu privire la soliditatea cadrului legislativ existent în ceea ce privește consolidarea relațiilor interetnice prevăzute de Strategia pentru relații interetnice și PA pentru 2017-2020. Acest lucru creează anumite lacune și „lacune” în cadrul legislativ și normativ, ceea ce inhibă eficiența procesului de consolidare;

Rezultat / impact

12) Evaluarea a găsit puține dovezi cu privire la schimbarea pe termen lung produsă de PA pentru 2017-2020, în marea măsură din cauza faptului că a trecut un timp relativ scurt de la începutul implementării Strategiei pentru relații interetnice;

13) PA pentru 2017-2020 a contribuit la crearea de parteneriate și sinergii pozitive între toate tipurile de părți interesate de implementare (autorități publice, actori nestatali, OSC-uri, parteneri de dezvoltare);

14) Opiniile referitoare la faptul dacă minoritățile naționale sunt parteneri de dialog ai autorităților publice sunt mixte. Există exemple pozitive de angajament eficient între autoritățile publice și minoritățile naționale. Cu toate acestea, se pare că această comunicare încă nu se bazează pe încredere. Minoritățile naționale nu reușesc adesea să vorbească cu o singură voce și să își articuleze în mod corespunzător interesele;

15) Evaluarea a constatat că comunicarea cu OSC-urile care reprezintă minoritățile naționale se limitează în cea mai mare parte la Consiliul coordonator, care se întrunește în mod neregulat și nesistemic, fără o viziune comună și o monitorizare redusă a chestiunilor ridicate de membrii săi. Evaluarea nu a descoperit mecanisme eficiente de coordonare și consultare la nivel regional și local;

16) Evaluarea a dezvăluit o opinie mixtă cu privire la eficiența grupului de lucru interministerial responsabil de implementarea PA pentru 2017-2020. GL necesită o eficientizare a activităților sale ulterioare;

Sustenabilitate

17) Toate domeniile prioritare din PA pentru 2017-2020 urmează să fie păstrate în următorul PA pentru 2021-2024. Cu toate acestea, unele obiective actuale necesită un focus mai aprofundat în viitor;

18) Patru domenii potențiale de intervenție (*dezvoltarea turismului intern pentru explorarea patrimoniului cultural al minorităților naționale, păstrarea patrimoniului intangibil al minorităților naționale, o mai mare focusare asupra tinerilor care reprezintă minoritățile naționale și o mai bună integrare a aspectelor de gen*) vor fi abordate în următorul PA pentru 2021-2024, pentru a asigura o sustenabilitate mai bună a Strategiei;

19) Unele capacități existente ale părților interesate implicate în procesul de implementare necesită o dezvoltare suplimentară pentru a menține efectele pozitive ale Strategiei pentru relații interetnice și ale PA relevant, fără sprijin extern pe termen lung;

Lecții învățate

1) Dintr-o parte, consolidarea relațiilor interetnice are prioritate scăzută atât la nivel central, cât și local, fiind sub influența percepțiilor personale ale funcționarilor publici asupra proceselor decizionale și de implementare. Lipsa unei comunicări regulate, transparente și eficiente cu organizațiile etno-culturale și OSC rămâne o problemă. Această realitate a limitat impactul potențial pozitiv al Strategiei pentru relații interetnice și necesită o conștientizare publică mai solidă și mai mult timp pentru o schimbare a mentalității în acest domeniu;

2) Pe de altă parte, PA pentru 2017 - 2020 a permis să se pună bazele lucrărilor ulterioare prin colectarea de date și dovezi importante, înțelegerea mai bună a situației de pe teren, producerea unor studii importante de referință etc.

Recomandări

Recomandările propuse sunt grupate în mod convențional în 6 „Pachete de recomandări” care acoperă un număr total de 26 de recomandări, însoțite de posibile acțiuni:

Pachetul I „Asigurarea unui caracter holistic și intersectorial al intervențiilor viitoare”

1) Asigurarea unui caracter intersectorial și prioritar al procesului de consolidare a relațiilor interetnice;

2) Asigurarea unei corelări mai coerente între activitățile proiectate în următorul PA pentru 2021-2024 și angajamentele internaționale ale Moldovei și documentele de politici strategice naționale;

3) Abordarea lacunelor existente în legislația națională și secundară (normativă);

4) Evaluarea gradului de impact al pandemiei COVID-19 asupra minorităților naționale și a categoriilor vulnerabile de populație;

Pachetul II „Îmbunătățirea cadrului programatic al următorului PA pentru 2021-2024”

1) Transferarea tuturor domeniilor prioritare ale PA pentru 2017 - 2020 în următorul PA pentru 2021-2024;

2) Eficientizarea și alinierea mai bună a cadrului logic / de rezultate al programului în următorul PA pentru 2021-2024 (obiective, indicatori de progres și acțiuni specifice);

3) Utilizarea mai eficientă a elaborării de politici bazate pe dovezi;

4) Dezvoltarea unui plan detaliat de monitorizare, evaluare și raportare pentru PA pentru 2021-2024;

5) Introducerea potențialelor accente în domeniile prioritare ale PA pentru 2021-2024;

Evaluarea implementării Planului de acțiuni pentru 2017 - 2020 pentru implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice pentru anii 2017-2027

Pachetul III „Îmbunătățirea cadrului instituțional al următorului PA pentru 2021-2024”

- 1) Clarificarea și definirea atribuțiilor dintre MECC și ARI în domeniul consolidării relațiilor interetnice;
- 2) Îmbunătățirea coordonării cu APL-urile;
- 3) Consolidarea parteneriatelor pentru examinare și soluționare mai eficientă a plângerilor din partea minorităților naționale;
- 4) Asigurarea unui proces participativ extins și unei „abordări de jos în sus” în procesul de dezvoltare a PA pentru 2021-2024;
- 5) Asigurarea unei acoperiri bugetare adecvate a activităților incluse în PA pentru 2021-2024;
- 6) Continuarea consolidării capacităților insuficient dezvoltate;

Pachetul IV „Promovarea activităților de comunicare și informare”

- 1) Sprijinirea comunicării regulate, transparente și eficiente cu organizațiile etno-culturale și OSC;
- 2) Creșterea transparenței și vizibilității părților interesate principale implicate în implementarea Strategiei pentru relații interetnice și a PA pentru 2021-2024;

Pachetul V „Îmbunătățirea rolului organizațiilor etno-culturale, OSC-urilor, actorilor nestatali, mediului academic”

- 1) Creșterea capacităților de lobby și de promovare a intereselor ale asociațiilor etno-culturale și ale OSC;
- 2) Construirea și menținerea unei rețele de OSC și experți independenți pentru a sprijini implementarea Strategiei pentru relații interetnice;
- 3) Asigurarea activității mai eficiente, regulate și sistemice a Consiliului coordonator;

Pachetul VI „Valorificarea în continuare a sprijinului, experienței și cunoștințelor oferite de partenerii de dezvoltare”

- 1) Continuarea integrării asistenței oferite de partenerii de dezvoltare în implementarea Strategiei pentru relații interetnice;
- 2) Creșterea vizibilității asistenței tehnice, experienței și cunoștințelor din domeniu oferite de partenerii de dezvoltare;
- 3) Intensificarea coordonării și cooperării dintre partenerii de dezvoltare în domeniul promovării consolidării relațiilor interetnice;

2. INFORMAȚII GENERALE

Prezentare generală

Diversitatea etnică a RM face parte din istoria și cultura țării. Conform datelor statistice din 2014, în afară de grupul etnic majoritar, pe teritoriul țării locuiesc reprezentanți ai peste 40 de grupuri minoritare etnice / minorități naționale. Printre cele mai numeroase minorități naționale sunt ucrainenii (6,6%), găgăuzii (4,6%), rușii (4,1%), bulgarii (1,9%), romii (0,3%) etc.

În opinia Consiliului European, în prezent relațiile interetnice din țară pot fi caracterizate ca stabile, armonioase și pașnice, bazate pe conștientizarea sporită la nivel de stat a necesității dezvoltării unor relații interetnice axate pe drepturile egale ale tuturor grupurilor etnice coabitante. Guvernul Republicii Moldova a reușit în mare măsură să asigure aplicarea bunelor practici internaționale, în special în conformitate cu standardele UE.²

Cadrul legislativ și normativ actual

Cadrul legislativ al RM relevant conține o serie de acte legislative și normative: Constituția Republicii Moldova (1994), Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și șa statutul juridic al organizațiilor lor (nr. 382 din 19 Iunie 2001), Legea cu privire la statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) (nr. 344 din 23 decembrie 1994), Legea cu privire la drepturile copilului (nr. 338 din 15 decembrie 1994), Legea privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte (nr. 273 din 9 noiembrie 1994), Legea culturii (nr. 413 din 27 mai 1999), Legea cetățeniei (nr. 1024 din 2 iunie 2000); Legea privind accesul la informație (nr. 982 din 11 mai 2000), Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie (nr. 125 din 11 mai 2007), Legea cu privire la asigurarea egalității (nr. 121 din 25 mai 2012), Codul educației (Nr. 152 din 17 iulie 2014); Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru perioada 2018-2022 (Decizia nr. 89 din 24 mai 2018), decretele Președintelui și hotărârile Guvernului privind asigurarea dezvoltării culturale a minorităților naționale (ucraineni, ruși, bulgari, romii, evrei) etc. Planurile de acțiuni consecutive ale guvernului,³ de asemenea, fac referire la implementarea politicilor în domeniul relațiilor interetnice și al protecției drepturilor minorităților naționale.

Aceste documente de politici includ obiective și activități care vizează participarea la viața publică a persoanelor aparținând minorităților naționale, facilitarea dialogului intercultural, consolidarea identității civice față de RM, asigurarea condițiilor necesare pentru studierea limbii de stat de către alolingvi, inclusiv pentru adulți, promovarea limbilor minorităților naționale, asigurarea accesului minorităților naționale la informații și mass-media în limbile lor, promovarea diversității în societate etc.

---

² Consiliul European, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Al patrulea aviz cu privire la Republica Moldova - adoptat la 25 mai 2016, ACFC / OP / IV (2016) 004, Strasbourg, 7 februarie 2017

³ Planul de acțiuni al guvernului pentru 2015-2018, Planul de acțiuni al guvernului pentru 2016-2018, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1 din 20 ianuarie 2016, Planul de acțiuni al guvernului pentru 2020-2023

Un progres semnificativ în procesul de îmbunătățire a sistemului național de protecție a minorităților a fost adoptarea *Strategiei pentru consolidarea relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru 2017-2027*,⁴ în special cu sprijinul ÎCMN. Strategia vizează încurajarea diversității incluzive și promovarea integrării societății diverse din Moldova prin asigurarea participării minorităților naționale în diferite sfere ale vieții publice, indiferent de identitatea etnică, culturală, lingvistică etc., cu respectarea legislației naționale și a standardelor internaționale, reducerea riscului de tensiuni interetnice și abordarea integrării societății diverse a Moldovei în patru domenii prioritare: 1) Limba ca mijloc de integrare; 2) Participarea la viața publică; 3) Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova; 4) Mass-media. Obiectivele prezentate în strategie urmează să fie puse în practică treptat, în trei etape, pe baza PA (Etapa I: PA pentru 2017-2020; Etapa II: PA pentru 2021-2024; Etapa III: PA pentru 2025-2027).

PA pentru 2017-2020 a fost adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 1019 din 19 noiembrie 2017. Structura PA include patru capitole care acoperă patru domenii prioritare de acțiune stabilite în Strategie. În termeni generali, documentul include o gamă largă de măsuri, acțiuni concrete și proiecte comune pentru a îndeplini obiectivele de bază ale strategiei.

Cadrul instituțional

Din punct de vedere instituțional, de la înființarea sa în 2005 Biroul Relații Interetnice a fost responsabil pentru elaborarea, promovarea și implementarea politicilor publice în domeniul relațiilor interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RM, precum și pentru dezvoltarea cadrului de reglementare pentru implementarea actelor legislative și normative în domeniul în cauză. De asemenea, Biroul a fost direct implicat în elaborarea Strategiei pentru relații interetnice și a PA pentru 2017-2020. Cu toate acestea, ca parte a implementării reformei administrației publice centrale pentru 2016-2020, s-a ajuns la concluzie că situația respectivă contrazice dispozițiile legale existente,⁵ bazate pe delimitarea între elaborarea și implementarea politicilor. În acest context, a fost aprobată o nouă legislație privind organizarea și funcționarea instituției în cauză,⁶ care a vizat redenumirea Biroului pentru Relații Interetnice în Agenția pentru Relații Interetnice - o autoritate administrativă centrală subordonată Guvernului. Funcțiile elaborării politicilor și analizelor ex-ante și monitorizării calității politicilor publice și a percepției cetățenilor în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor au fost transferate către MECC.⁷ Atribuțiile privind coordonarea procesului de implementare a politicilor în domeniu au fost păstrate de instituția reformată - ARI.

---

⁴ Hotărârea Guvernului nr. 1464 din 30 decembrie 2016

⁵ Legea nr. 98 din 4 mai 2015 privind administrația publică centrală de specialitate, art. 4 alin. 1 (b)

⁶ Hotărârea Guvernului nr. 593 din 25 iunie 2018 privind organizarea și funcționarea Agenției pentru relații interetnice

⁷ Cu scopul îndeplinirii funcțiilor în domeniul relațiilor interetnice și al funcționării limbilor a fost înființat un nou Serviciu politici în domeniul relații interetnice în cadrul MECC (Hotărârea Guvernului nr. 1243 din 19 decembrie 2018)

Un pas important întreprins după adoptarea PA pentru 2017-2020 a fost înființarea unui grup de lucru intersectorial privind punerea în aplicare a PA.⁸ În plus, urmare a sugestiilor Misiunii OSCE în Moldova la 15 noiembrie 2018 a fost semnat un Memorandum de cooperare între ARI, Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul pentru egalitate. Deși Memorandumul nu a vizat în mod explicit implementarea Strategiei pentru relații interetnice, acesta stabilește un cadru pentru îmbunătățirea mecanismelor de cooperare între aceste trei instituții naționale pentru drepturile omului prin întâlniri periodice, schimb de informații, cercetări comune și sprijin reciproc. Părțile au convenit să acorde atenție realizării drepturilor minorităților naționale la educație, acces la informații, participare și alte drepturi culturale, religioase și lingvistice.⁹

În noiembrie 2018 Parlamentul a adoptat Codul serviciilor media audiovizuale al RM,¹⁰ care creează cadrul necesar pentru implementarea serviciilor media audiovizuale ale UE.¹¹ Consiliul coordonator al audiovizualului a început să fie implicat în procesul de implementare a PA pentru 2017-2020 prin monitorizarea și reglementarea difuzării în limbile minorităților naționale (rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză, idiș, bielorusă, romani) de către radiodifuzorul public¹² sau radiodifuzori privați în localități populate compact de minorități etnice.¹³

ARI gestionează activitatea Consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale, care este un organ consultativ public destinat să ofere o platformă de dialog între autoritățile de stat și minoritățile naționale.

Provocări în domeniul consolidării relațiilor interetnice

Analizele informațiilor generale disponibile, în special a evaluărilor Consiliului Europei,¹⁴ relevă o serie de provocări legate de consolidarea relațiilor interetnice în societatea moldovenească. În pofida multiplelor eforturi ale autorităților moldovenești pentru a proteja drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, promovând totodată participarea efectivă a acestora la viața publică, în general, totuși, există încă bariere lingvistice, în special pentru generațiile mai în vârstă, împiedicând astfel accesul la drepturi și contribuind la o vizibilă divizare a societății

---

⁸ GL a inclus reprezentanți ai următoarelor autorități publice, ai mediului academic și ai OSC: MECC; ARI; Cancelaria de Stat, Consiliul Audiovizualului; Academia de Administrație Publică; BNS; Consiliul coordonator; ANTEM; Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității; Mișcarea publică „Unitatea spirituală rusă”; Asociația Tinerilor Ucraineni „Zlagoda”; Asociația publică „Diaspora georgienilor din Republica Moldova SAMȘOBLO”; Centrul Național al Romilor; Coaliția „Vocea romilor - CVR”

⁹ Hotărârea Parlamentului nr. 190 din 22 iulie 2016.

¹⁰ Hotărârea Parlamentului nr. 174 din 8 noiembrie 2018

¹¹ Codul a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2019 (articolul 88). La data intrării în vigoare a prezentului cod, Codul audiovizual al Republicii Moldova nr. 260/2006 (art. 92) a fost abrogat prin prezenta.

¹² Programele TRM pentru minoritățile naționale: „Svitank” (în ucraineană), „Gagauz Occa” (în găgăuză), „Russkii Mir” (în rusă), „Unda Bugeacului” (în bulgară), „Petalo Romano” (în romani)

¹³ De exemplu, radiodifuzori (GRT FM, Bas FM, Albena, radio Pro 100, Bugeac FM, Romano Patrîn FM), canale TV (TV Găgăuzia, TV Bizim DALGAMIZ, NTS, Eni Ai, BIZIM AIDINIC, BAS TV, ATV Coguk, ATV și Zona M etc.)

¹⁴ Consiliul Europei, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Al patrulea aviz cu privire la Republica Moldova - adoptat la 25 mai 2016, ACFC/OP/IV (2016)004, Strasbourg, 7 februarie 2017; Consiliul Europei, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Al cincilea raport prezentat de Republica Moldova. În conformitate cu articolul 25 alineatul (2) din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale - primit la 22 mai 2019, ACFC/SR/V(2019)011

moldovenești pe linii etnice și lingvistice. O atenție limitată este acordată promovării accesului egal la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale ca parte integrantă a agendei mai largi privind drepturile omului. Nu s-au creat încă condiții adecvate pentru formarea unei singure identități civice care să se bazeze pe o narațiune incluzivă și respect pentru diversitate. Mai mult, opiniile persoanelor aparținând minorităților naționale nu sunt luate în considerare în mod sistematic în procesele de luare a deciziilor relevante pentru aceștia și nu există un mecanism de coordonare și consultări regulate între nivelurile central și regional / local. Lipsa de oportunități economice, care afectează toate comunitățile, a contribuit la ratele semnificative ale emigrării în ultimii ani, în special în regiunile rurale și de frontieră, unde minoritățile naționale locuiesc în număr substanțial. Limbile minorităților continuă să fie predate în cea mai mare parte numai în școlile de limbă rusă, lăsând persoanele aparținând minorităților naționale fără oportunități suficiente de a învăța limba de stat, menținând totodată învățarea de către ei a limbilor minoritare și a limbii ruse.

Stigmatizarea și stereotipurile sunt încă răspândite în societate, alimentând atitudini discriminatorii față de romi și alte minorități. În timp ce asociațiile culturale ale minorităților naționale primesc un anumit sprijin pentru activitățile lor atât la nivel central, cât și local, sumele rămân insuficiente pentru a le permite celor care aparțin minorităților numeric mai mici, în special ca să-și păstreze identitatea.

Mass-media audiovizuale și scrisă în limbile minorităților se reduce în continuare, în special la nivel central. Mai mult, nu există ziare, reviste sau resurse de internet semnificative cu privire la știri din Moldova în limbile bulgară, găgăuză, romani sau ucraineană.

S-au făcut o serie de eforturi pentru ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare din 1992, care a fost semnată de RM în 2002 și urmează să fie ratificată în conformitate cu angajamentele Moldovei de preaderare față de Consiliul Europei.

Nivelul de reprezentare a minorităților naționale în administrația publică continuă să fie scăzut, în special la nivel central.

3. OBIECTIVUL EVALUĂRII

Scopul exercițiului de evaluare a fost dublu:

- 1) Monitorizarea PA la capitolul progrese legate de implementarea acestuia în 2017-2020, lecții învățate și bunele practici, cu identificarea lacunelor și a blocajelor, luând în considerare întârzierile și / sau acțiunile neîndeplinite din politica de bază - Strategia de relații interetnice - și în spiritul Liniilor directoare ale ÎCMN de la Ljubljana privind integrarea societăților diverse;
- 2) Pe baza constatărilor finale, a concluziilor, a lecțiilor învățate și a nevoilor părților interesate relevante ale evaluării, să fie formulate recomandări specifice interlocutorilor de stat și ÎCMN pentru dezvoltarea viitorului PA pentru 2021-2024.

4. ABORDAREA BAZATĂ PE EVALUARE ȘI METODOLOGIA

Procesul de evaluare s-a bazat pe consultări participative și autoevaluare care au avut drept scop monitorizarea progresului implementării, lecțiilor învățate și bunelor practici, cu identificarea lacunelor și a blocajelor și contabilizarea întârzierilor și / sau a acțiunilor planului neîndeplinite. Constatările și concluziile finale, inclusiv recomandările specifice adresate interlocutorilor de stat și ÎCMN, vor servi drept contribuție pentru viitorul plan de acțiune pentru 2021-2024.

Următoarele instrumente de cercetare au fost aplicate pe scară largă pe parcursul fazelor de colectare și analiză a datelor:

- 1) Analiza cuprinzătoare și *revizuirea* documentelor disponibile, a datelor secundare, a informațiilor *generale* (cadru legislativ național și internațional, studii, rapoarte, cercetări etc.);
- 2) Colectarea de date calitative prin interviuri *semi-structurate aprofundate* cu părțile interesate relevante implicate direct sau indirect în implementarea PA pentru 2017 - 2020;
- 3) Colectarea de date calitative prin *interviuri* cu experți (experți externi pentru PA pentru 2017-2020) cu scopul contribuției la o înțelegere mai profundă a subiectului evaluat, triangularea datelor colectate, compararea și relaționarea afirmațiilor din interviuri aprofundate;
- 4) Colectarea de date cantitative prin *chestionare de autoevaluare* distribuite între părțile interesate relevante care au fost implicate direct sau indirect în implementarea PA pentru 2017 - 2020. Chestionarele de autoevaluare cuprind o serie de întrebări închise și deschise, pentru a oferi respondenților suficientă flexibilitate.

Pentru a selecta persoanele pentru interviuri a fost utilizată eșantionarea intenționată; selecția s-a concentrat asupra persoanelor care ar fi trebuit să fie cele mai bine informate despre implementarea PA pentru 2017-2020 și despre Strategia pentru relații interetnice, inclusiv partenerii de implementare, beneficiarii și organizațiile părților interesate. Prin urmare, interviurile aprofundate și cele cu experți au oferit informații valoroase despre activități, lecții învățate, lacune și provocări în implementare, realizări etc. relevante pentru scopul evaluării.

Abordarea metodologică s-a bazat pe triangularea datelor colectate pentru a obține o reflectare corectă a ceea ce se întâmplă pe teren. În acest scop, metodologia sugerată a încorporat următoarele două elemente cheie:

Triangularea sursei de date - folosind dovezi din diferite tipuri de surse de date, cum ar fi cercetarea primară și secundară¹⁵, interviuri și discuții cu experți;

Triangularea metodologică - combinarea mai multor metode de colectare a datelor, cum ar fi analiza documentelor disponibile și interviuri (combinarea interviurilor aprofundate cu experții și interviurilor semi-structurate), atunci când se efectuează cercetări primare în momente diferite și în locuri geografice diferite.

---

¹⁵ Cercetarea primară este o abordare de cercetare care implică colectarea directă de date (de exemplu, interviuri etc.) în timp ce cercetarea secundară este o abordare de cercetare care implică folosirea datelor deja existente atunci când se efectuează o evaluare sistematică (de exemplu, analiza documentelor disponibile etc.)

Triangularea a adăugat încredere în validitatea și fiabilitatea datelor, constatările, concluziilor și recomandărilor. Evaluatorul a triangulat datele colectate prin diferite metode utilizate în evaluare (revizuirea documentelor, interviuri aprofundate, interviuri cu experți, chestionare de autoevaluare).

Pentru a asigura confidențialitatea și anonimatul tuturor intervievaților, au fost aplicate liniile directe etice și codul de conduită ale Grupului de evaluare al ONU. Acest lucru a asigurat procesul de evaluare etică atunci când toți participanții la proces și-au putut exprima în mod deschis opiniile, protejând confidențialitatea răspunsurilor lor și respectând independența judecării, imparțialitatea, onestitatea și integritatea, responsabilitatea, drepturile și starea de bine a subiecților și comunități, confidențialitate, evitare a riscurilor, vătămării și împovărării celor care participă la procesul de evaluare, acuratețea, exhaustivitatea și fiabilitatea raportului și transparența.

Întrebările de cercetare formulate în funcție de cinci criterii de evaluare (*actualitate, eficacitate, eficiență, rezultat / impact și sustenabilitate*) au fost utilizate pentru a colecta date prin intermediul interviurilor, chestionarelor de autoevaluare și documentelor analizate.

Caseta 1. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea PA pentru 2017-2020

Actualitatea

- În ce măsură PA abordează nevoile identificate în Strategia pentru relații interetnice? Cât de bine se aliniază PA la prioritățile strategiei?

Eficacitate

- Ce dovezi există cu privire la progresul PA sau la realizarea rezultatelor și rezultatelor preconizate în domeniile prioritare de acțiune în baza indicatorilor de progres aprobați pe termen scurt, mediu și lung?
- În ce măsură PA produce rezultate (realizările) utile și / sau îndeplinește fiecare dintre obiectivele sale?
- Care au fost factorii (interni și externi) care au contribuit la realizarea finalităților așteptate?
- Care au fost factorii, provocările și lacunele (interne și externe) care au împiedicat atingerea realizărilor așteptate?

Eficiență

- Rezultatele PA dau dovadă de optimizare a resurselor?
- În ce măsură relația dintre contribuții și realizări vine în timp util, este rentabilă și corespunde standardelor așteptate?
- În ce măsură obiectivele, acțiunile prioritare, acțiunile practice se potrivesc termenelor și indicatorilor de progres în PA?

- În ce măsură PA este aliniat cu capacitățile existente ale autorităților de implementare și / sau ale altor părți interesate relevante?

Rezultat / impact

- PA a contribuit la schimbări pe termen lung?
- Ce diferență a făcut PA pentru beneficiarii săi?
- Cum contribuie PA la obținerea rezultatelor împreună cu alte inițiative în domeniu? Au existat rezultate neintenționate?
- Ce sinergii au fost dezvoltate în toate sectoarele guvernamentale, între autoritățile centrale și locale, între guvern și organizațiile societății civile și partenerii internaționali?
- În ce măsură au fost căutate sau stabilite parteneriate?

Sustenabilitate

- Cum poate următorul PA pentru 2021-2024 să obțină rezultate mai bune?
- Ce dovezi există cu privire la alte schimbări în comportamentul factorilor de decizie cheie cu referire la următorul PA pentru 2021-2024? Este probabil ca angajamentul părților interesate să continue?
- Care sunt lecțiile învățate și bunele practici în PA care ar putea contribui la dezvoltarea următorului PA pentru 2021-2024?
- Există lacune din actualul PA care trebuie soluționate de noul PA 2021-2024?
- Ce capacități ale părților interesate naționale trebuie dezvoltate în continuare în vederea implementării mai eficiente a strategiei pentru relații interetnice și a următorului PA pentru 2021-2024 în viitor?

Analiza documentară sistematică a fost utilizată pentru a afla informații cu caracter general și contextul legat de implementarea PA pentru 2017-2020: acțiunile sale, realizările și rezultatele obținute, lecțiile învățate și recomandările care au rezultat din acest exercițiu. Datele din documente au fost comparate cu datele din interviuri în analiză.

Au fost folosite ghiduri de interviuri aprofundate, ghiduri de interviuri cu experți și chestionare de autoevaluare pentru a colecta date calitative și cantitative. Interviurile au fost realizate în limba engleză, română și rusă, în funcție de profilul respondentului. Toate interviurile au fost realizate prin intermediul diverselor platforme de comunicare on-line (Skype, Zoom, Viber, WhatsApp) din cauza restricțiilor legate de COVID-19. Introducerea a fost utilizată pentru a asigura în mod explicit consimțământul informat de la toți cei intervievați. Pentru toate interviurile a fost asigurat anonimatul și non-atribuire.

Metodologia de evaluare a avut unele limitări care au fost abordate prin diferite strategii de atenuare.

Tabelul 1. Prezentare generală a limitărilor și strategiilor de atenuare

Nr.	Limitări	Strategia de atenuare
1.	Resurse limitate: constrângerile de timp ale evaluării limitează distribuția și numărul de interviuri susținute la fața locului	Pentru exercițiul de colectare a datelor au fost alocate 4 săptămâni. Acest lucru a permis utilizarea resurselor disponibile în mod eficient. MECC, ARI și ÎCMN au furnizat informații importante în identificarea și contactarea unele părți interesate
2.	Restricțiile legate de COVID care limitează întâlnirile „față în față”	Toate interviurile au fost realizate prin intermediul diverselor platforme de comunicare on-line (Skype, Zoom, Viber, WhatsApp)
3.	Caracterul părtinitor al amintirilor: în interviuri respondenții s-au concentrat pe evenimente mai recente	Respondenții au fost întrebați în mod specific despre activitățile anterioare pentru a colecta informații relevante începând cu 2017
4.	Caracterul părtinitor al consimțământului: principalii actori implicați în implementare (MECC și ARI), beneficiarii (organizații etno-culturale), alte părți interesate pot fi tentate să împărtășească evaluatorului informații părtinitoare care să le favorizeze poziția sau viziunea	Întrebările au fost formulate astfel încât să se evite acest tip de părtinire
5.	Eșantion de părți interesate care urmează să fie intervievate reprezentând doar nivelul central (APC și capitala Chișinău)	Pe baza analizei documentelor relevante și a cartografierii activităților în consultare cu MECC, ARI, ÎCMN, evaluatorul a realizat, de asemenea, un număr semnificativ de interviuri în UTA Găgăuzia, în raioanele Taraclia și Soroca. Acest lucru a permis obținerea de informații și colectarea de date la nivel regional și local, în special din zonele dens populate de minorități naționale și etnice
6.	Îngrijorările legate de validitatea și fiabilitatea datelor colectate prin interviuri	Pentru a asigura caracterul confidențial și anonim al interviurilor evaluatorul a aplicat liniile directoare etice și codul de conduită ale Grupului de evaluare al ONU

5. ANALIZA DATELOR

Analiza a fost efectuată prin comparație și triangulare a datelor colectate prin metodele de cercetare descrise. Compararea și triangularea constatărilor a fost făcută pentru a valida constatările, pentru a formula concluzii și recomandări pentru următorul PA pentru 2021-2024.

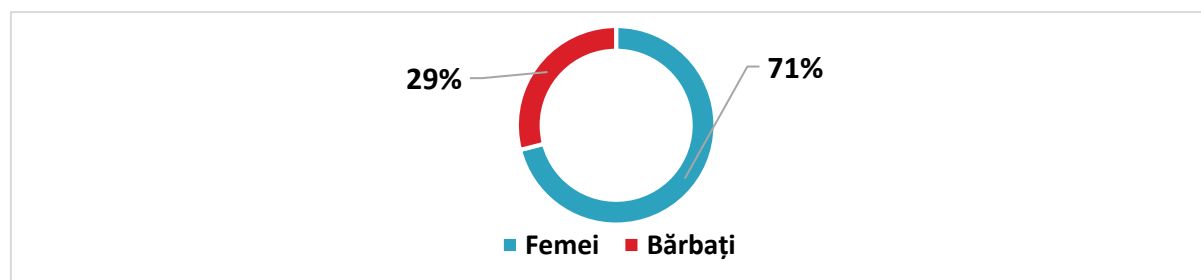
Colectarea datelor a avut loc în perioada 12 noiembrie - 16 decembrie 2020. Au fost intervievați aprofundat și prin intermediul interviurilor cu experți 51 persoane, reprezentând 7 domenii: autorități publice, actorii nestatali, ONG - uri, mediul academic, organizațiile și partenerii internaționali de dezvoltare, mass-media, organizații etno-culturale (*Anexa 1 - Lista părților interesate intervievate*). 19 chestionare de autoevaluare au fost completate de către APC, APL și actori nestatali. A fost organizată o discuție de grup cu 19 șefi de instituții de învățământ (școli medii și grădinițe), reprezentând principalele localități din UTA Găgăuzia pentru a valida anumite ipoteze și a înțelege mai bine contextul regional. Părțile interesate intervievate reprezintă nivelul central, regional și local. Din punct de vedere al etniei, persoanele intervievate au fost reprezentate astfel: moldoveni, ruși, ucraineni, găgăuzi, bulgari, romi, evrei, greci.

Tabelul 2: Acoperirea numerică pe instrumente de colectare a datelor

Nr.	Instrument de colectare a datelor	Număr
1.	Chestionare de autoevaluare completate	19
2.	Părțile interesate intervievate ca parte a interviurilor aprofundate și a interviurilor cu experți	50
3.	Părțile interesate intervievate ca parte a grupului - discuție	19

71% dintre persoanele intervievate erau femei și 29% bărbați. Respondenții inițial nu au fost selectați în funcție de genul lor. Femeile s-au dovedit a fi cele mai relevante persoane care au fost intervievate în evaluare. Cu toate acestea, supra-reprezentarea femeilor a permis obținerea, printre altele, a opiniei respondenților în ceea ce privește perspectiva de gen a provocărilor cu care se confruntă femeile care reprezintă minoritățile naționale.

Figura 1. Distribuția părților interesate intervievate după gen

Scopul structurii Raportului final de evaluare constă în identificarea constatărilor și formularea concluziilor și recomandărilor pentru următorul PA pentru 2021-2024 în baza principalelor teme de cercetare (actualitate, eficacitate, eficiență, rezultat/impact și sustenabilitate).

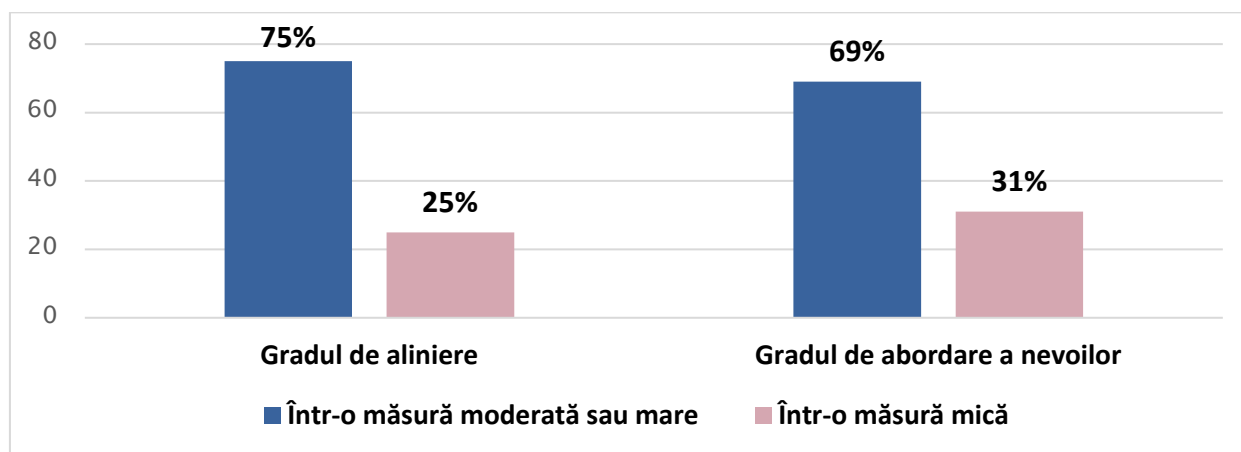
6. CONSTATĂRI DE EVALUARE

Actualitatea

Evaluarea a constatat o împărțire clară în percepțiile și opiniile cu privire la gradul de aliniere între PA pentru 2017 - 2020 și prioritățile Strategiei pentru relații interetnice. Majoritatea de 75%, dintre respondenți consideră că PA este aliniat într-o măsură moderată sau mare cu Strategia, în timp ce 25% consideră că PA este aliniat într-o mică măsură.

O imagine similară apare atunci când respondenții au fost rugați să-și exprime opiniile cu privire la gradul în care PA pentru 2017-2020 corespunde nevoilor identificate în Strategia pentru relații interetnice. Aproximativ 69% cred că PA corespunde nevoilor Strategiei într-o măsură moderată sau mare, în timp ce 31% consideră că măsura de aliniere este mică.

Figura 2. Actualitatea PA pentru 2017 - 2020 și Strategiei pentru relații interetnice (gradul de aliniere și abordare a nevoilor)

Dintr-o perspectivă pozitivă, respondenții au evidențiat faptul că Strategia pentru relații interetnice a fost cu siguranță un pas înainte, deoarece strategia este pe termen lung. Actualul PA a fost unul pregătit care avea ca scop evaluarea situației actuale și colectarea datelor de bază. În plus, ambele documente reprezintă foi de parcurs importante în ceea ce privește conceptualizarea viitoarelor posibile activități ale autorităților publice. Actualul PA a fost, de asemenea, axat pe creșterea capacităților instituționale ale ARI și ale asociațiilor din domeniu. Declanșatorul din spatele adoptării ambelor documente a fost o încercare de a „revigora” minoritățile naționale și de a difuza posibilele tensiuni etnice în țară.

În majoritatea cazurilor, adepții opiniei privind alinierea insuficientă între PA pentru 2017 - 2020 și Strategia pentru relații interetnice au subliniat discrepanța dintre prioritățile destul de bine

formulate ale Strategiei pentru relații interetnice și caracterul fragmentat, nestructurat, împrăștiat, ambiguu, dezechilibrat al activităților incluse în PA. Unele obiective și activități ale PA sunt supra-concentrate asupra autorităților publice și vizează mai puțin minoritățile etnice. PA arată ca un document conformist cu acțiuni confortabile pentru implementare de către autoritățile publice. În plus, există o discrepanță între obiectivele PA și caracterul adecvat al setului de acțiuni. Prin urmare, PA pentru 2017 - 2020 pare a fi mai degrabă o „listă de dorințe”, decât o serie de activități care ar putea fi realizate în mod realist. Mai mult, se pare că anumite acțiuni din PA pentru 2017 - 2020 se regăsesc în alte PA sectoriale care sunt deja în curs de implementare de către ministerele de resort.

Un alt set de opinii critice se referă la o corelare slabă a Strategiei pentru relații interetnice și a PA pentru 2017-2020 cu angajamentele internaționale ale Moldovei (*Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, documente strategice în domeniul standardelor internaționale cu privire la drepturile omului*) și documentele strategice ale Moldovei (*SND „Moldova 2020”, SND „Moldova 2030”, Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru perioada 2018-2022 etc.*).

Aproape toți respondenții care au evaluat critic alinierea dintre ambele documente au subliniat indicatorii de progres deficienți, în special excesul indicatorilor cantitativi și lipsa vizibilă a celor calitativi. Indicatorii din PA existent permit să captureze schimbări cantitative (cifre) mai degrabă decât impacturi și rezultate.

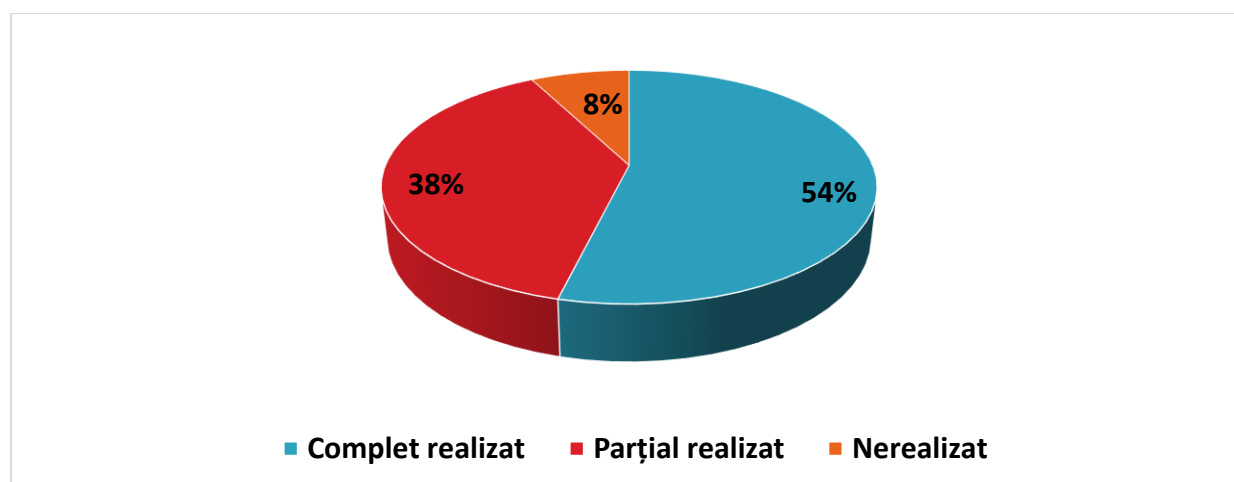
Constatarea 1. Prevederile PA pentru 2017-2020 nu sunt pe deplin coerente cu prioritățile și nevoile identificate în Strategia pentru relații interetnice. Inconsecvența se datorează caracterului fragmentat, nestructurat, nestrategic și dezechilibrat al acțiunilor incluse în PA, acțiunilor centrate pe autoritățile publice, indicatorilor de progres slab formulați, cu o dominanță a indicatorilor cantitativi care nu pot surprinde în mod adecvat impactul schimbării calitative sau să măsoare impactul, duplicării unor activități cu altele implementate de diverse ministere de resort și lipsei alinierii explicite a PA la angajamentele juridice și politice internaționale și naționale ale Moldovei.

Eficacitate

Gradul de implementare a PA pentru 2017-2020 pe baza rapoartelor anuale întocmite de ARI

Analiza implementării acțiunilor din PA pentru 2017-2020 pe baza rapoartelor anuale întocmite de ARI relevă faptul că doar 54% din acțiuni au fost realizate pe deplin, 38% au fost parțial realizate și 8% nu au fost realizate deloc.

Figura 3. Gradul de implementare a PA pentru 2017-2020 pe baza rapoartelor anuale întocmite de ARI

Cele mai importante acțiuni complet realizate, parțial realizate și neîndeplinite sunt rezumate în Tabelul 3 (*Anexa 2 - cele mai relevante acțiuni complet realizate, parțial realizate și nerealizate ale PA pentru 2017-2020 pe baza rapoartelor anuale ale ARI*).

Analizele constatrilor cheie ale rapoartelor anuale ale ARI pentru 2017-2020 permit extragerea, cel puțin, a două concluzii cheie:

- 1) Domeniu strategic II „*Limba ca mijloc de integrare: politici privind limba de stat și limbile minoritare*” și domeniul strategic III „*Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova*” sunt domeniile strategice cu cele mai puține realizări. Este interesant de remarcat o divizare clară între cele două părți constitutive ale domeniului strategic III „*Dialogul intercultural*” și „*Apartenența civică la statul Republicii Moldova*”. Acțiunile care se referă strict la organizarea de evenimente culturale menite să consolideze dialogul intercultural în acest domeniul strategic au fost realizate. Cu toate acestea, acțiunile legate de prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor etnice și segregării au fost realizate doar parțial, în timp ce acțiunile legate de consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul RM nu au fost realizate deloc. Una dintre explicațiile posibile ale acestei lipse clare de coerență între cele două părți constitutive ale domeniului strategic III ar putea fi faptul că evenimentele culturale ar fi organizate într-un „mod natural”, indiferent de existența PA. Întrucât PA a fost aprobat în 2017, evenimentele culturale au fost încorporate și raportate ca parte a documentului. O altă explicație s-ar putea referi la un caracter mai „sensibil” al temei „apartenenței civice”, comparativ cu cel al culturii. Prin urmare, autoritățile publice au ezitat să se implice activ în promovarea „apartenenței civice la statul Republica Moldova”;
- 2) Majoritatea acțiunilor realizate se datorează sprijinului extern solid oferit de partenerii de dezvoltare. Restul activităților realizate de autoritățile publice poartă în mare parte un caracter cultural care, în principiu, se încadrează în „agenda de lucru” regulată a părților interesate care implementează acțiunile;

Constatarea 2. Puțin peste jumătate din acțiunile incluse în PA pentru 2017-2020 au fost realizate în baza rapoartelor anuale ale ARI. Majoritatea acțiunilor realizate au fost implementate la inițiativă și cu sprijin extern oferit de parteneri internaționali. Acțiunile planificate realizate cu fonduri publice au fost în mare parte evenimente culturale pe care agențiile de implementare le desfășoară în mod obișnuit.

Constatarea 3. Domeniu strategic II *“Limba ca mijloc de integrare: politici privind limba de stat și limbi minoritare”* și elementul constituent *“Apartenența civică la statul Republica Moldova”* din Domeniu strategic III *“Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova”* sunt prioritățile cel mai puțin realizate în cadrul PA pentru 2017-2020.

Dovezi colectate cu privire la progresul PA sau la atingerea realizărilor și rezultatelor preconizate în domeniile prioritare de acțiune în baza indicatorilor de progres aprobați pe termen scurt, mediu și lung

Respondenții interviurilor aprofundate au oferit informații importante în ceea ce privește confirmarea progresului PA pentru 2017-2020 către realizări și rezultatele preconizate în domeniile prioritare de acțiune. Dovezile colectate s-au bazat în mare parte pe experiența lor în implementarea măsurilor relevante din PA.

I. Participarea minorităților naționale în viața publică

PARTICIPAREA ÎN VIAȚA PUBLICĂ
Obiectivul 1. Încurajarea participării tuturor cetățenilor în mod egal în administrația de stat și serviciul public
Obiectivul 2. Contribuirea la o comunicare mai eficientă între autorități și societate civilă
Obiectivul 3: Îmbunătățirea cunoașterii în domeniile ce se referă la relațiile interetnice și ameliorarea statisticii în acest domeniu

În cadrul domeniului strategic I, respondenții au menționat, în special, finalizarea Studiului privind participare și a Etnobarometrului. Ambele documente sunt de mare importanță în ceea ce privește colectarea datelor fiabile și exacte pentru stabilirea indicatorilor de referință. Cu toate acestea, APL-urile au fost reticente în a împărtăși datele disponibile în procesul de colectare a datelor. În plus, persoanele aparținând minorităților naționale sunt încă subreprezentate atât în organele alese, cât și în administrația publică. Subreprezentarea este și mai pronunțată la nivelul organelor executive și judiciare. Mai mult, opiniile persoanelor aparținând minorităților naționale nu sunt întotdeauna luate în considerare în procesele de luare a deciziilor relevante pentru preocupările lor și pare să nu existe un sistem care să asigure coordonarea și consultarea periodică între nivel central și regional / local.

Constatarea 4. Studiul de participare și etno-barometrul elaborate ca parte a PA pentru 2017-2020 au contribuit la colectarea datelor de referință privind reprezentarea și participarea minorităților la viața publică. Acest lucru contribuie la elaborarea acțiunilor specifice în conformitate cu prioritățile Strategiei.

II. Limba ca mijloc de integrare

LIMBA CA MIJLOC DE INTEGRARE: POLITICI PRIVIND LIMBA DE STAT ȘI LIMBILE MINORITARE
Obiectivul 1. Îmbunătățirea studierii și posedării limbii de stat a Republicii Moldova
Obiectivul 2. Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice

S-au depus eforturi pentru a spori disponibilitatea educației în limbile minorităților, inclusiv prin introducerea metodologiei de predare multilingvă în școlile și grădinițele pilot. Programele concepute și implementate de ANTEM cu sprijinul partenerilor de dezvoltare pentru promovarea cunoașterii limbii de stat în rândul profesorilor și al populației adulte au fost evaluate pozitiv de toți respondenții atât la nivel național, cât și regional. Ei, de asemenea, au evaluat performanțele ANTEM ca fiind foarte profesioniste. Cu toate acestea, acest lucru pare a fi singura realizare tangibilă semnificativă în acest domeniu prioritar. În pofida faptului că în 2018-2019 MECC a elaborat o serie de programe relevante pentru predarea limbii române în instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale în conformitate cu Cadrul european comun de referință pentru limbi străine, iar ANTEM implementează în continuu programe pentru populația adultă condițiile necesare pentru organizarea cursurilor, spre regret, nu au fost asigurate pe deplin. Mai mult decât atât, nu au fost organizate într-un mod suficient evenimente relevante pentru promovarea studierii limbii române și a limbilor minorităților naționale. Programele de predare se bazează pe metodologia învechită de învățare a limbilor. Potrivit reprezentanților minorităților, situația este deosebit de problematică în regiunile dens populate de minoritățile etnice și naționale (de exemplu, Găgăuzia și Taraclia), unde elevii locuiesc într-un mediu aproape în întregime vorbitor de rusă, fără un context lingvistic favorabil care să permită învățarea limbii de stat sau a limbii materne.

Constatarea 5. Domeniu strategic II “Limba ca mijloc de integrare” a oferit minorităților naționale insuficiente oportunități de a obține în mod eficient competențe în limba de stat și limbile minorităților naționale din cauza insuficienței de profesori instruiți în mod corespunzător, de materiale didactice de predare și de învățare de înaltă calitate, precum și din cauza mediului lingvistic nefavorabil în unele regiuni dens populate de minorități naționale. Rezultatele obținute se bazează puternic pe sectorul non-guvernamental, în principal ANTEM.

III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova

DIALOGUL INTERCULTURAL ȘI APARTENENȚA CIVICĂ LA STATUL REPUBLICII MOLDOVA
Obiectivul 1. Facilitarea și extinderea dialogului intercultural
Obiectivul 2. Crearea premiselor favorabile pentru educația interculturală
Obiectivul 3. Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării
Obiectivul 4. Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova

Respondenții au subliniat, în special, că majoritatea acțiunilor implementate în cadrul acestei priorități au un caracter cultural. Aceștia au accentuat rolul pro-activ jucat de OSC-urile și

asociațiile minorităților naționale în sprijinirea organizării de evenimente culturale. Din păcate, marea majoritate a persoanelor intervievate nu au putut furniza dovezi clare care să illustreze realizările obținute în cadrul Obiectivului 3 „Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării” și Obiectivului 4 „Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova” în cadrul domeniului strategic III.

IV. Mass-media

MASS-MEDIA
Obiectivul 1. Asigurarea accesului minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților
Obiectivul 2. Promovarea multilingvismului și diversității în societate prin intermediul mass-media

În ciuda unor eforturi legate de lansarea unui număr de programe care vizează minoritățile naționale în grila de emisie a radiodifuzorului public „TRM” și în mass-media private și eliberarea mai multor licențe pentru mass-media care difuzează în limbile minorităților naționale, audiența acestor programe este foarte mică. Reprezentanții minorităților naționale consideră că programele oferite sunt puțin atractive pentru comunități, nu dispun de divertisment de calitate pe probleme contemporane de interes pentru minoritățile naționale, deoarece acestea prezintă în principal programe tradiționale de cultură și muzică, fără a oferi reprezentanților minorităților naționale posibilitatea de a influența conținutul sau de a informa despre viitoarele activități culturale. Aceste programe sunt difuzate preponderent în afara orelor de maximă audiență. În plus, în Moldova nu există resurse de internet de știri în limba bulgară, găgăuză, romani sau ucraineană. Se pare că există o capacitate tehnică foarte limitată la nivel local, precum și o lipsă serioasă de finanțare pentru producerea programelor de calitate în limbi minoritare, în special cu utilizarea tehnologiilor digitale.

În rândul jurnaliștilor se atestă un interes redus pentru a crea reportaje de calitate sau produse media specializate pentru și despre minoritățile naționale. Centrul de Formare Continuă al TRM nu a înregistrat cereri de instruire legate de consolidarea relațiilor interetnice și de drepturi ale minorităților etnice din partea comunității jurnalistice. Mai mult, instruirile disponibile organizate de partenerii de dezvoltare sunt adesea ignorate de către mass-media vorbitoare de limba română. Problemele minorităților naționale, în opinia unora dintre respondenți, nu sunt prioritare pentru asociațiile profesionale ale jurnaliștilor (de exemplu, Asociația presei independente, Centru independent de jurnalism). Presa plasează sau difuzează adesea informații despre aspectele culturale, religioase sau sociale ale minorităților naționale pe bază comercială. Drept urmare, accesul minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților este limitat, ceea ce contribuie la un sentiment de marginalizare și îi împinge să consume mass-media străină.

Constatarea 6. Programele mass-media existente care vizează minoritățile naționale nu au eficiență din cauza atractivității reduse pentru comunități. Acest lucru se datorează lipsei de oportunități pentru reprezentanții minorităților naționale de a influența conținutul, capacității tehnice limitate la nivel local, lipsei grave de finanțare pentru a produce programe de calitate în limbile minorităților, precum și priorității reduse a subiectului pentru asociațiile profesionale de jurnaliști. Acest lucru contribuie la un sentiment de marginalizare în rândul minorităților naționale și drept rezultat mulți oameni aparținând minorităților naționale consumă mass-media străină.

Impactul factorilor externi și interni asupra atingerii sau neatingerii realizărilor și rezultatelor PA pentru 2017-2020

O combinație de factori interni și externi a contribuit la atingerea sau neatingerea rezultatelor scontate ale PA pentru 2017-2020.

Respondenții au identificat următorii *factori externi care au contribuit la atingerea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020 (în ordine de prioritate; *au fost posibile răspunsuri multiple):*

- Majoritatea părților interesate intervievate, care au consideră că PA pentru 2017-2020 a fost implementat, au evidențiat un sprijin financiar puternic, asistență tehnică și cunoștințe și experiență oferite de parteneri și donatori internaționali, în special OSCE/ÎCMN **(66%)**

Acest sprijin a acționat ca un fel de „condiționalitate externă” și ca forță motrice atât în spatele Strategiei pentru relații interetnice, cât și a PA pentru 2017-2020. În plus, Strategia pentru relații interetnice a fost elaborată în contextul implementării Convenției-cadru a Consiliului Europei pentru protecția minorităților naționale, care a oferit un cadru util.

- Elan puternic pentru reforme în acest domeniu, cerute de OSC și de minoritățile naționale **(34%)**

Constatarea 7. Asistența externă solidă oferită de partenerii de dezvoltare a fost cel mai important declanșator și cea mai importantă forță motrice din spatele elaborării Strategiei pentru relații interetnice și obținerii rezultatelor PA pentru 2017-2020.

Următorii *factori interni au contribuit la atingerea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020 (în ordine de prioritate; *au fost posibile răspunsuri multiple):*

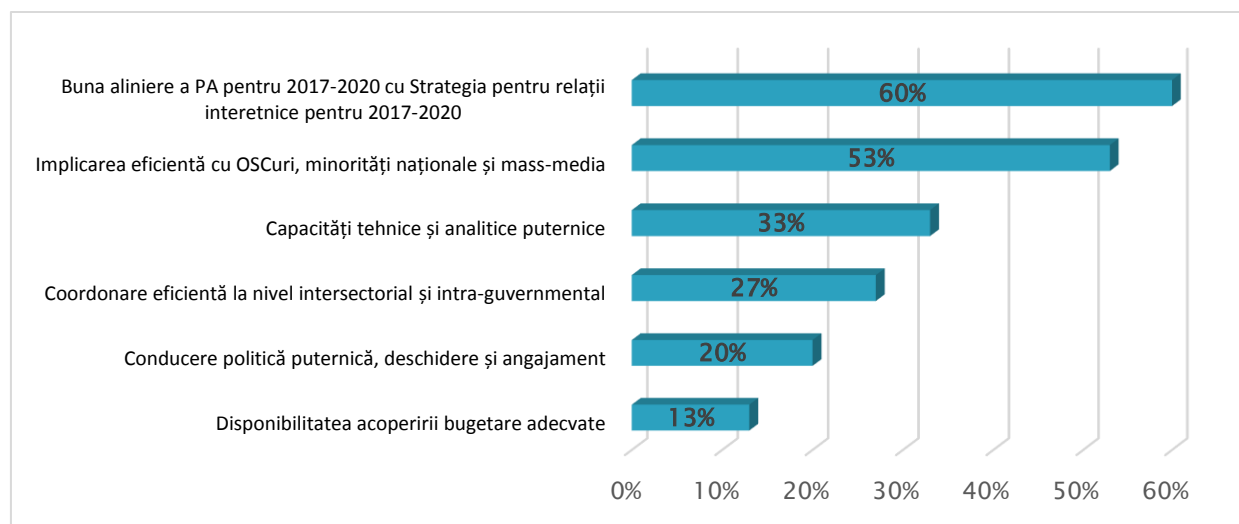
- Caracterul adecvat și raportul cost-eficiență a obiectivelor, acțiunilor prioritare, acțiunilor practice, termenelor și indicatorilor de progres în PA pentru 2017-2020, precum și alinierea acestora cu prioritățile Strategiei pentru relații interetnice pentru 2017 - 2020 **(60%)**
- Interacțiunea și implicarea eficientă cu OSC-urile, minoritățile naționale și mass-media (abordare participativă) **(53%)**
- Capacități tehnice puternice (operaționale, analitice, colectarea datelor, M&E etc.) **(33%)**
- Coordonare intersectorială și intra-guvernamentală eficientă, inclusiv între nivelurile central și local **(27%)**

Un element important subliniat sub acest factor a fost existența memoriei „instituționale” la nivelul ARI.

- Conducere politică puternică, deschidere și angajament de a sprijini implementarea PA pentru 2017 - 2020 (**20%**)
- Disponibilitatea unei acoperiri bugetare adecvate (**13%**)

Figura 4. Factori externi care au permis realizarea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020

O serie de factori interni și externi au *împiedicat realizarea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020*.

Respondenții au identificat următorii *factori externi care au împiedicat atingerea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020 (în ordine de prioritate; *au fost posibile răspunsuri multiple)*:

- Instabilitate și volatilitate politică (**60%**)

Problemele legate de consolidarea relațiilor interetnice continuă să fie extrem de politizate și influențate de oportunitatea politică, în special aspectele legate de limbă. Atenția la aceste chestiuni este maximă în timpul ciclurilor electorale. Factorul politic influențează frecvent deciziile luate în acest domeniu. Organizațiile etno-culturale sunt deseori atrase în dezbateri politice și electorale. Acest lucru erodează încrederea publicului în aceste organizații. Ca urmare, identitățile etnice și lingvistice sunt combinate cu diviziuni mai largi Est-Vest în conștiința publică, împărțind societatea pe linii lingvistice.

- Lacunele existente în cadrul legislativ și de reglementare (**27%**)

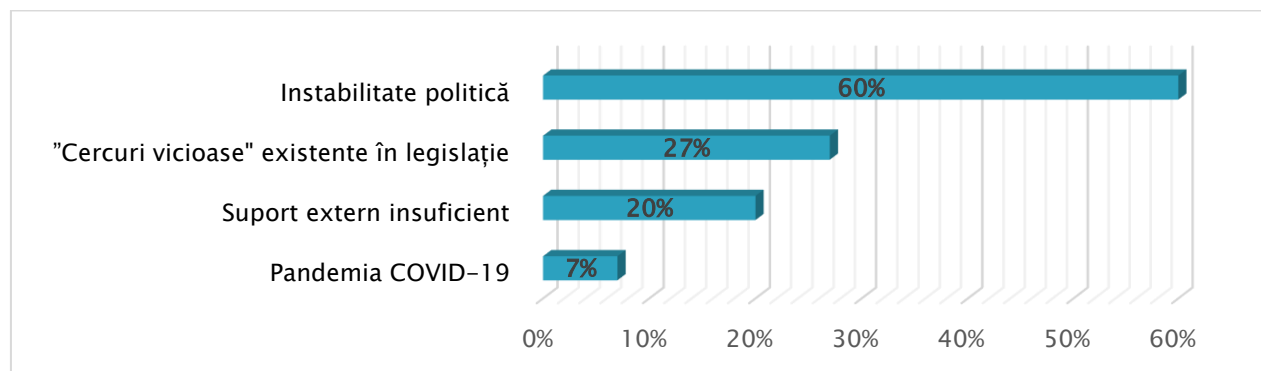
Unii respondenți au menționat lipsa unui cadru normativ solid care să susțină predarea multilingvă în UTA Găgăuzia.

- Sprijin insuficient din partea partenerilor și donatorilor internaționali (**20%**)

- Pandemia de COVID-19 (**7%**)

În mod surprinzător, doar un singur respondent a menționat impactul pandemiei asupra implementării PA pentru 2017-2020.

Figura 5. Factori externi care au împiedicat realizarea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020

Constatarea 8. Instabilitatea politică și influența asupra procesului de luare a deciziilor în domeniul consolidării relațiilor interetnice au avut un impact extern negativ pronunțat asupra implementării PA pentru 2017-2020.

Următorii *factori interni* au împiedicat realizarea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020 (în ordine de prioritate; *au fost posibile răspunsuri multiple):

- Acoperire bugetară insuficientă (**67%**)

În afară de puținele resurse bugetare care au fost insuficiente pentru o implementare adecvată a activităților din PA pentru 2017-2020, unii respondenți au evidențiat și alocarea fondurilor pe baza principiilor „reziduale”, nu și în baza exercițiului eficient de estimare a costurilor. În cazul finanțării pe principiul „rezidual”, activitățile legate de minoritățile naționale sunt finanțate numai dacă rămân bani în buget după ce au fost finanțate toate celelalte sfere.

- Angajamentul politic și responsabilitate instituțională insuficiente pentru a sprijini implementarea PA pentru 2017 - 2020 (**33%**)

Implementarea eficientă a PA pentru 2017-2020 este intrinsec legată de capacitatea instituțiilor relevante de a-și asuma suficientă răspundere instituțională.

- Conștientizarea și înțelegerea insuficientă a obiectivelor și rezultatelor scontate ale Strategiei pentru relații interetnice și ale PA pentru 2017 - 2020 (**33%**)

Cea mai citată provocare a fost prioritizarea redusă și percepția superficială a problemelor relevante pentru minoritățile naționale de către APC și APL. O altă provocare se referă la înțelegerea limitată a conceptului de consolidare a relațiilor interetnice de către funcționarii publici la nivel central și regional. Există o percepție între o parte a celor intervievați că atât Strategia pentru relații interetnice, cât și PA au fost impuse de la nivel central, fără a lua în considerare contextul, nevoile și realitățile la nivel local. În plus, elaborarea politicilor în domeniul minorităților naționale este adesea umbrită de percepțiile personale și de traumele istorice ale funcționarilor publici care reprezintă de obicei populația majoritară.

- Capacități tehnice subdezvoltate (operaționale, analitice, colectarea datelor, monitorizarea și evaluarea, agenda de lucru supraîncărcată etc.) (**27%**)

Respondenții au menționat, în special, capacități tehnice insuficiente în ARI, inclusiv necesitatea dezvoltării competențelor în ceea ce privește managementul intern și coordonarea între agențiile guvernamentale. În plus, ARI nu dispune de capacități juridice adecvate pentru a revizui legislația internațională și națională relevantă din perspectivă juridică, pentru a analiza motivele din spatele plângerilor individuale primite de la minoritățile naționale (statisticile disponibile sugerează că majoritatea plângerilor se referă la accesul la educație, la serviciile publice și la justiție) și pentru a

contribui la realizarea diferitor drepturi fundamentale (acces la educație în limba maternă, angajare, asistență socială, autorități publice și justiție) în conformitate cu standardele internaționale. În general, lipsa următoarelor capacități tehnice de bază a împiedicat o implementare eficientă a documentului:

- Colectarea și analiza datelor;
- Elaborarea politicilor bazate pe dovezi;
- Monitorizarea și evaluarea politicilor (de exemplu, înțelegerea impactului Legii cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor (2001) etc.)

- Lipsa pârghiilor instituționale pentru a colecta contribuții de la alte instituții guvernamentale și a coordona activitățile în curs privind punerea în aplicare a PA pentru 2017 - 2020 de către alte instituții (**27%**)

În pofida faptului că se aștepta ca ARI să coordoneze eforturile intersectoriale pentru implementarea PA pentru 201-2020 și a Strategiei pentru relații interetnice, unii respondenți au subliniat că Agenția nu a avut pârghii politice pentru a aduna contribuții de la alte instituții guvernamentale sau pentru a coordona activități de implementare a ambelor documente de către alte instituții.

- Activitate insuficientă de promovare a intereselor pentru a completa activitățile de consolidare a capacităților pentru a asigura un nivel adecvat de participare și monitorizare (**27%**)

Unii respondenți evaluează critic vizibilitatea ARI, în special la nivel regional și local. În cazul în care știau de activitatea ARI, referința a fost exclusiv la activități culturale (de exemplu, participarea la evenimente culturale și festivaluri etnice). Mai mult, o serie de părți interesate s-au plâns de lipsa abordării pro-active a guvernului în promovarea necesității de a preda și învăța limba de stat la nivel regional.

- Colaborarea insuficientă cu OSC-urile, minoritățile naționale și mass-media (abordare participativă) (**20%**)

Pe de o parte, APC-urile, în opinia unor respondenți, nu colaborează în mod cuprinzător cu minoritățile naționale și OSC-urile la nivel regional și local. Mai mult, APL-urile nu sunt suficient consultate de APC-urile într-un mod sistemic și pare să nu existe un sistem care să asigure că problemele locale, ce trezesc îngrijorare, sunt abordate în mod regulat și luate în considerare de către instituțiile guvernamentale la nivel central. De exemplu, materialele metodologice și didactice elaborate la nivel central la MECC sunt adesea prea academice, grupurile țintă le asimilează conținutul cu dificultăți. Limbile minorităților naționale sunt predate ca limbi străine, nu ca limbi materne. O parte a respondenților au avut o atitudine critică față de lipsa de reacție a autorităților publice în timpul pandemiei, în lumina abordării nevoilor minorităților naționale (de exemplu, disponibilitatea informațiilor în limbile minorităților naționale). ARI a efectuat rareori vizite în regiuni pentru a colecta dovezi și informații din prima sursă. În plus, ARI trebuie uneori să aibă mai multă transparență în activitatea lor (de exemplu, disponibilitatea și accesibilitatea rapoartelor, planurilor de acțiune etc.).

- Înțelegerea neclară a mandatului autorității în procesul de consolidare a relațiilor interetnice (**20%**)

Având în vedere că competențele de elaborare a politicilor au fost transferate de la ARI la MECC în urma reformei administrației publice din 2018, Ministerul a obținut mandatul pentru elaborarea politicilor în domenii care se extind dincolo de simpla educație și probleme culturale. Cu toate acestea, a existat o lipsă de conștientizare în cadrul Ministerului cu privire la modul de coordonare eficientă a acestui proces în toate sectoarele guvernamentale și între autoritățile centrale și regionale.

- Nivel ridicat de fluctuație a cadrelor **(20%)**

Nivelul ridicat de fluctuație a cadrelor a fost caracteristic în special autorităților publice regionale și locale în care personalul implicat în implementarea PA pentru 2017-2020 s-a schimbat des în urma ciclurilor politice frecvente din țară.

- Coordonare intersectorială și intra-guvernamentală slabă, inclusiv între nivelurile central și local **(13%)**

Acest obstacol a fost, de asemenea, confirmat printr-o întrebare separată în chestionarul de autoevaluare. Astfel, aproximativ 49% dintre cei care au răspuns au indicat o eficiență scăzută a coordonării. Au avut loc doar câteva întâlniri ale grupului de lucru cu privire la implementarea PA pentru 2017 - 2020. Una dintre provocările cheie este comunicarea deficitară între MECC și ARI. Nivelul de cooperare între aceste instituții rămâne a fi scăzut. Această comunicare defectuoasă determină suprapunerea responsabilităților, „divizarea muncii” neclară în responsabilități și delimitarea competențelor în ceea ce privește monitorizarea și evaluarea PA, după trecerea unor competențe de la ARI la MECC în 2018.¹⁶ Mai mult, indiferent de delimitarea formală introdusă între elaborarea politicilor și implementarea politicii, ARI este subordonată direct Guvernului și este în drept să colecteze rapoarte privind implementarea PA de la ministerele de resort și APL-uri. Această ambiguitate creează „spații instituționale paralele”.

Din punct de vedere al implementării PA la nivel regional și local, decizia de a numi vicepreședinți de raioane ca puncte focale responsabile pentru relațiile interetnice sau pentru minoritățile naționale s-a dovedit a fi una mai puțin eficientă. Vicepreședinții depind de ciclurile electorale, deoarece sunt funcționari electivi. Instabilitatea politică și schimbările electorale frecvente în Moldova afectează memoria instituțională și durabilitatea la nivel local.

- Restructurarea și reorganizarea în cadrul Guvernului (**13%**)

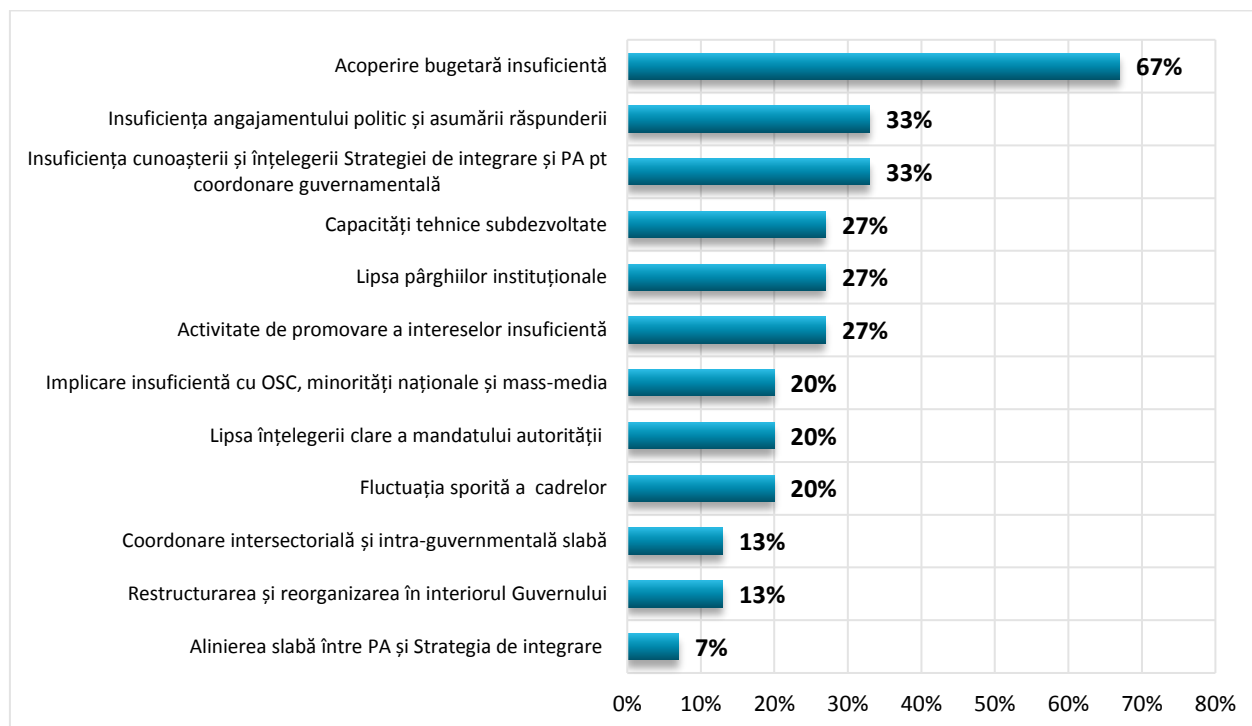
Reforma administrației publice din 2018 a creat un anumit grad de confuzie în legătură ce entitatea de facto ar trebui să fie în continuare responsabilă de procese de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor în domeniul relațiilor interetnice. Mai mult, MECC nu era pregătit să preia rapid în mod corespunzător responsabilitățile decizionale în domeniul minorităților etnice. A existat un decalaj de 1 an în ceea ce privește numirea șefului serviciului politici în domeniul relațiilor interetnice din cadrul ministerului. Capacitatea ARI de a coordona implementarea Strategiei pentru relații interetnice a fost, de asemenea, slăbită de perioada extinsă de incertitudine cu privire la statutul său în timpul reformei administrației publice. Această incertitudine a inhibat capacitatea ARI de a planifica și coordona activitățile cu alte instituții. Prin urmare, faptul că PA pentru 2017-2020 a fost pus în aplicare în mijlocul reformei administrației publice a dus la incertitudine cu privire la rolurile și responsabilitățile atât la nivelul MECC, cât și al ARI.

- Inconsecvența obiectivelor, acțiunilor prioritare, acțiunilor practice, termenelor și indicatorilor de progres în PA pentru 2017-2020, precum și alinierea proastă a acestora cu prioritățile Strategiei pentru relații interetnice pentru 2017 - 2020 **(7%)**

---

¹⁶ Hotărârea Guvernului nr. 598 din 26 iunie 2018 „Cu privire la modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 691 din 30 august 2017”, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=376203>

Figura 6. Factori interni care au împiedicat atingerea rezultatelor așteptate ale PA pentru 2017-2020

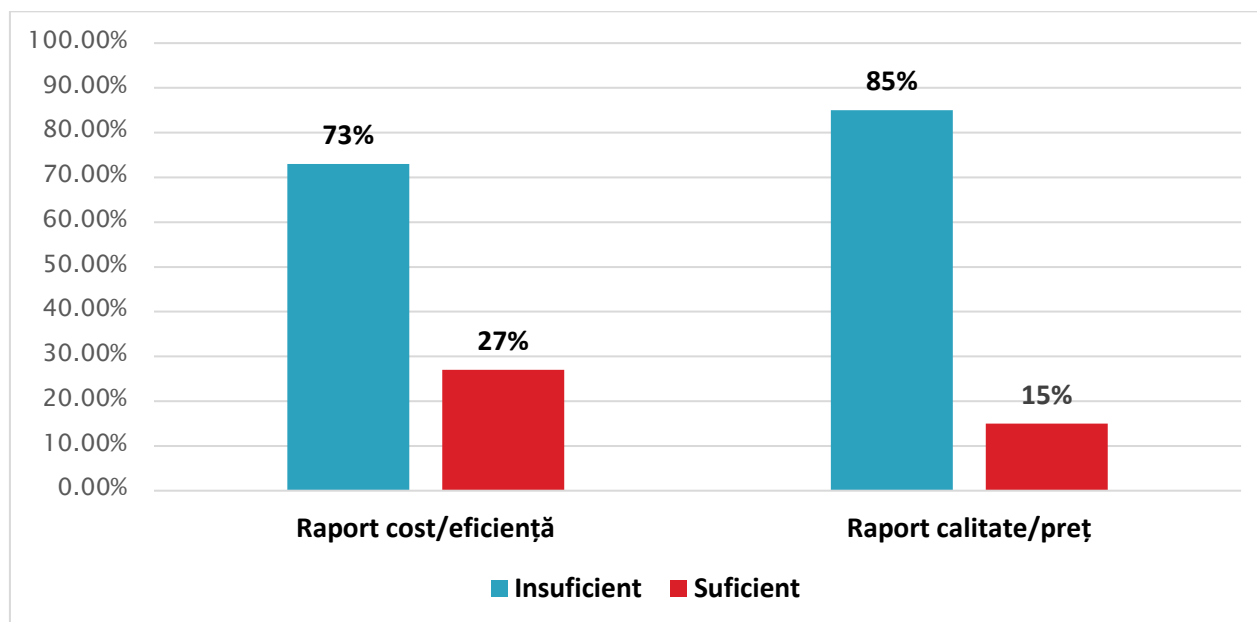
Constatarea 9. O gamă întreagă de factori interni au împiedicat implementarea eficientă a PA pentru 2017-2020. Acoperirea bugetară insuficientă pare să fie cel mai presant factor intern. Cu toate acestea, majoritatea celorlalți factori de împiedicare sunt distribuiți mai mult sau mai puțin în mod egal, și anume insuficiență la capitolul angajament politic, responsabilitate și pârghii instituționale, activitate de promovare a intereselor, stabilire a priorităților, înțelegere și conștientizare atât a Strategiei pentru relații interetnice, cât și a PA pentru 2017-2020, implicarea APL-urilor, minorităților naționale și OSC-urilor, împreună cu asistență tehnică subdezvoltată, fluctuație sporită a cadrelor, slabă coordonare interguvernamentală și intra-guvernamentală, restructurare și reorganizare în cadrul Guvernului.

Eficiență

Transformarea resurselor și a altor contribuții (fonduri, experiență și cunoștințe, timp etc.) în rezultate

Evaluarea a relevat că majoritatea celor, care au completat chestionarele de autoevaluare, consideră că obiectivele, acțiunile prioritare, acțiunile practice, termenele limită și indicatorii de progres din PA pentru 2017-2020 sunt insuficient de adecvați în domeniul „raport cost/eficiență” (73%) și „raport calitate/preț” (85%).

Figura 7. Gradul de potrivire a obiectivelor, acțiunilor prioritare, acțiunilor practice, termenelor și indicatorilor de progres în PA pentru 2017-2020 în termeni de „raport cost/eficiență” și „raport calitate/preț”

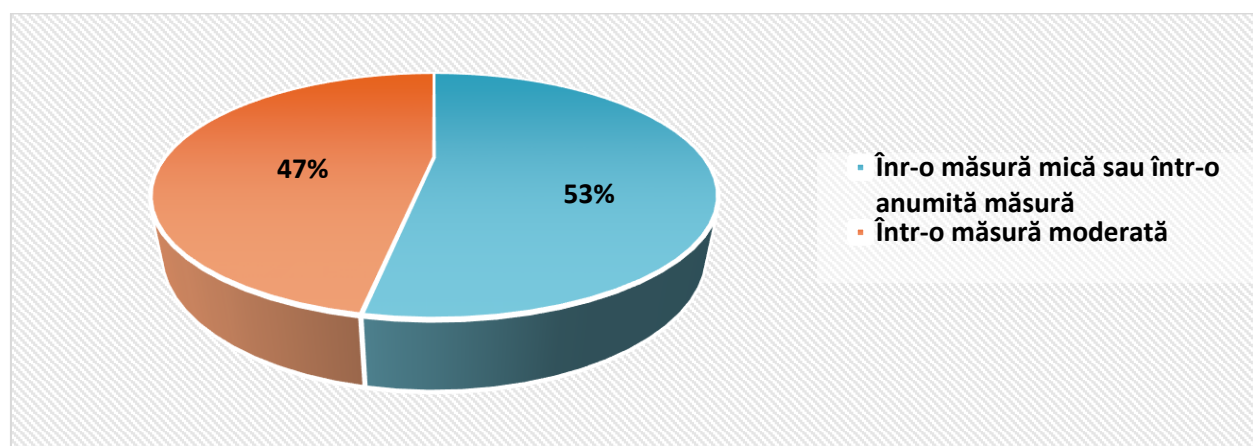
Constatările din chestionarele de autoevaluare au fost confirmate, în principiu, prin opiniile colectate în cadrul interviurilor aprofundate. Unii respondenți au subliniat lipsa unei evaluări solide a nevoilor și a unei estimări a costurilor care să preceadă procesul de proiectare a PA pentru 2017-2020. Formularea vagă „în limitele bugetului disponibil” a fost aplicată în raport cu sursa de finanțare a majorității activităților finanțate de la bugetul de stat. Ca urmare, alocarea fondurilor sa bazat pe principiul „rezidual”, și nu pe un exercițiu eficient de estimare a costurilor. Prin urmare, din păcate, nici „raportul cost/eficiență” și nici „raportul calitate/preț” nu au fost integrate în mod adecvat în timpul proiectării PA pentru 2017-2020. Probabil, activitățile incluse în documente nu au fost evaluate în mod clar în conformitate cu contextul existent, fără o estimare adecvată a costurilor și a altor resurse necesare pentru a finaliza o activitate într-un domeniu definit.

Constatarea 10. Evaluarea a relevat o eficiență scăzută a PA pentru 2017-2020 în termeni de „raport cost/eficiență” și „raport calitate/preț”. Acest lucru permite concluzia despre lipsa unei estimări adecvate a costurilor și a altor resurse necesare pentru a finaliza o activitate în domeniu definit în procesul de elaborare a PA.

Caracterul solid al Strategiei pentru relații interetnice și a PA pentru 2017-2020 în vederea facilitării consolidării relațiilor interetnice

În opinia a 53% respondenți, Strategia pentru relații interetnice existentă și PA aferent pentru 2017 - 2020 oferă doar într-o mică măsură sau într-o oarecare măsură un cadru legislativ solid pentru a facilita consolidarea relațiilor interetnice.

Figura 8. Gradul de soliditate a Strategiei pentru relații interetnice și a PA pentru 2017-2020 în vederea facilitării consolidării relațiilor interetnice

Aceste dovezi permit concluzia cu privire la o împărțire aproape egală a opiniilor cu privire la soliditatea¹⁷ cadrului legislativ disponibil, sugerând o necesitate de îmbunătățire în vederea abordării lacunelor existente și a provocărilor legale care ar reglementa monitorizarea calității pregătirii lingvistice, precum și transpunerea în practică a cadrului legislativ existent al educației multilingve.

Constatarea 11. Evaluarea a constatat opinii divizate cu privire la soliditatea cadrului legislativ existent disponibil în ceea ce privește consolidarea relațiilor interetnice prevăzute de Strategia pentru relații interetnice și PA pentru 2017-2020. Acest lucru creează anumite discrepanțe și lacune în cadrul legislativ și normativ, ceea ce inhibă eficiența procesului de consolidare.

Rezultat / impact

Schimbare pe termen lung

Evaluarea a dezvăluit un acord aproape general potrivit căruia PA pentru 2017-2020 nu a determinat o schimbare pe termen lung în domeniu. În opinia unei părți din cei intervievați, acest lucru ar putea fi atribuit faptului că a trecut un timp relativ scurt de la începutul implementării Strategiei pentru relații interetnice. Majoritatea rezultatelor durabile au fost realizate datorită unui sprijin solid din partea partenerilor de dezvoltare. Și schimbările pozitive rămase (de

¹⁷ O politică sau o strategie este solidă atunci când poate menține performanța sub un grad ridicat de turbulență contextuală care nu poate fi prevăzută în prealabil. O politică solidă este o politică care se potrivește unui scop încă necunoscut, capabilă să ofere rezultate în ciuda schimbării mediului și a condițiilor schimbătoare. Soliditatea este abilitatea de a rămâne eficient sub incertitudine și dinamici viitoare necunoscute, iar designul este utilizarea intenționată a cunoștințelor și informațiilor pentru a potrivi instrumentele cu obiectivele publice (*Sursa: Capano, G., & Woo, J. J. (2018a). Designing policy robustness: Outputs and processes. Policy and society, 37(4), 422–440. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14494035.2018.1504494>; Howlett, M., & Mukherjee, I. (2014, November 13). Policy design and non-design: Towards a spectrum of policy formulation types. *Politics and Governance, 2(2), 57–71. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14494035.2018.1504488>*)*

exemplu, alegerea parlamentarilor de etnie armeană și romă în Parlamentul Republicii Moldova) ar putea fi atribuite „condiționalului contrafactual”. Cu alte cuvinte, aceste schimbări, cel mai probabil, au avut loc într-un mod natural, fără un impact al Strategiei pentru relații interetnice sau al PA pentru 2017-2020.

O altă parte a persoanelor intervievate au subliniat că PA pentru 2017-2020 nu a avut drept scop de la bun început să contribuie la o schimbare pe termen lung, ci să evalueze situația actuală și să colecteze date de referință pentru elaborarea următoarelor două PA (2021-2024 și 2025-2027).

Constatarea 12. Evaluarea a găsit puține dovezi cu privire la schimbarea pe termen lung produsă de PA pentru 2017-2020, în principal din cauza faptului că a trecut un timp relativ scurt de la începutul implementării Strategiei pentru relații interetnice.

Parteneriate create

Una dintre realizările pozitive ale PA pentru 2017-2020 este dezvoltarea și menținerea parteneriatelor și sinergiilor pozitive între actorii implementatori. Parteneriatele ar putea fi grupate în mod convențional pe următoarele trei dimensiuni:

- 1) Parteneriate cu parteneri de dezvoltare - de exemplu, OSCE / ÎCMN. Acestea s-au dovedit a fi cele mai durabile, cu cel mai eficient impact în ceea ce privește orientarea autorităților publice partenere către realizarea rezultatelor așteptate;
- 2) Parteneriate între OSC, actori nestatali și autorități publice - de exemplu, ANTEM și MECC, ANTEM și autoritățile UTA Găgăuzia, ANTEM și ARI; Memorandum de înțelegere trilateral între ARI, Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității etc.;
- 3) Parteneriate între autoritățile publice - de exemplu, ARI și Agenția națională pentru ocuparea forței de muncă;

Parteneriatele stabilite contribuie la o implementare mai eficientă a Strategiei pentru relații interetnice și a PA afiliat. Mai mult, acestea contribuie la o mai bună protecție a drepturilor minorităților naționale, în conformitate cu principiile și recomandările naționale și internaționale.

Constatarea 13. PA pentru 2017-2020 a contribuit la crearea de parteneriate și sinergii pozitive între toate tipurile de părți interesate de implementare (autorități publice, actori nestatali, OSC-uri, parteneri de dezvoltare). Parteneriatele stabilite reprezintă o platformă de lansare importantă, care va contribui la implementarea mai eficientă a Strategiei pentru relații interetnice în viitor și la o mai bună protecție a drepturilor minorităților naționale, în conformitate cu standardele naționale și internaționale.

În pofida sinergiilor emergente pe parcursul implementării PA pentru 2017-2020, opiniile cu privire la nivelul percepției minorităților naționale ca parteneri pentru dialog nu sunt universale între părțile interesate intervievate. Trebuie recunoscut faptul că o parte din respondenții intervievați consideră că autoritățile comunică în mod egal, transparent și eficient cu reprezentanții minorităților naționale. Găzduirea Forumului minorităților naționale de către Parlamentul Republicii Moldova în 2019, existența consilierului președintelui pentru relații interetnice și a Comisiei pentru relații interetnice în cadrul Consiliului Societății Civile pe lângă Președintele Republicii Moldova, funcționari publici de etnie romă în Guvern (consilier al prim-ministrul pentru drepturile omului și problemele minorităților naționale și consilier principal în Cancelaria de stat) au fost citați ca exemple pozitive și bune practici. Cu toate acestea, alte voci consideră că minoritățile naționale nu sunt percepute ca un partener autentic pentru dialog. Chiar dacă există fluxuri de comunicare, relația încă nu se bazează pe încredere. Situația este și mai gravă la nivel local, unde există puține sau nu există deloc mecanisme de consultare. La rândul lor, autoritățile se referă adesea la un număr mic de plângeri sau cereri din partea minorităților naționale. După cum s-a dovedit în cadrul evaluării, o parte semnificativă a părților interesate intervievate consideră că minoritățile naționale sunt foarte pasive și nu se implică suficient în elaborarea politicilor. Deși există organizații etno-culturale care operează pentru a articula interesele și nevoile minorităților naționale, multe dintre ele, în opinia experților intervievați, nu se dezvoltă din punct de vedere profesional. De multe ori nu pot vorbi cu o singură voce și nu au o viziune comună. Unele organizații etno-culturale au poziții radicale sau sunt părtinitoare din punct de vedere politic. În mod similar, mass-media în multe cazuri stigmatizează minoritățile naționale din cauza lipsei de înțelegere a domeniului. Minoritățile naționale sunt adesea reflectate exclusiv în tonul folcloric.

Constatarea 14. Opiniile referitoare la faptul dacă minoritățile naționale sunt parteneri de dialog ai autorităților publice sunt mixte. Există exemple pozitive de angajament reciproc eficient între autoritățile publice și minoritățile naționale. Cu toate acestea, se pare că această comunicare nu se bazează încă pe încredere. Minoritățile naționale nu reușesc adesea să vorbească cu o singură voce și să își articuleze în mod corespunzător interesele.

Consiliul coordonator al organizațiilor etno-culturale sub egida ARI este cel mai reprezentativ organism consultativ care se reunește în mod voluntar și are ca scop menținerea unui dialog regulat cu ARI și cu Guvernul. Cu toate acestea, în opinia unor respondenți, Consiliul ar trebui să-și eficientizeze lucrările, întrucât se întrunește neregulat și nesistematic, fără o agendă și o viziune comună. De exemplu, Consiliul coordonator a fost convocat doar de 1-2 ori în ultimii 3 ani pentru a discuta despre implementarea PA pentru 2017-2020. Astfel, doar puțin peste jumătate (58%) dintre cei intervievați au evaluat Consiliul coordonator ca un organism eficient. Potrivit datelor colectate, se monitorizează foarte puțin problematica ridicată de membrii Consiliului coordonator în timpul diferitelor reuniuni și nu este clar în ce măsură preocupările lor sunt canalizate în procesele decizionale ale diferitelor ministere de resort, inclusiv în ceea ce privește elaborarea actelor legislative. Prin urmare, unele părți interesate intervievate consideră că nivelul de implicare cu referire la Consiliul coordonator trebuie să fie adus la standardele

moderne pentru a include nu numai activitățile culturale, ci și temele socio-economice. În plus, administrarea Consiliului coordonator trebuie să fie bazată pe principiul rotației pentru a permite o mai bună transparență și incluziune pentru membrii săi.

În general, evaluarea a constatat că comunicarea cu OSC-urile care reprezintă minoritățile naționale este limitată în cea mai mare parte la Consiliul coordonator, deoarece până în prezent există doar câteva ONG-uri care au un mandat explicit de a participa în sau de a monitoriza implementarea Strategiei pentru relații interetnice. În afară de Consiliul coordonator, nu există alte mecanisme eficiente de coordonare și consultări periodice și sistematice între autoritățile publice și minoritățile naționale la nivel regional și local.

Constatarea 15. Evaluarea a constatat că comunicarea cu OSC-urile care reprezintă minoritățile naționale este limitată în cea mai mare parte la Consiliul Coordonator. La rândul său, Consiliul se întrunește în mod neregulat și nesistemic, fără o viziune comună și cu puțină monitorizare a chestiunilor ridicate de membrii săi. Evaluarea nu a descoperit mecanisme eficiente de coordonare și consultare la nivel regional și local.

Interesant de remarcat este faptul că Grupul de Lucru interministerial responsabil de implementarea PA pentru 2017 - 2020 privind implementarea Strategiei pentru relații interetnice a fost evaluat în mod similar cu Consiliul coordonator (58%) ca un mecanism de eficiență scăzută. Această platformă consultativă necesită îmbunătățiri substanțiale pentru a permite mai multă incluziune și un proces participativ mai extins în ceea ce privește dezvoltarea următorului PA pentru 2021-2024. În cele din urmă, majoritatea de aproape 72% dintre respondenți nu consideră că este necesară crearea unor organisme consultative suplimentare și sugerează valorificarea potențialului celor existente.

Constatarea 16. Evaluarea a dezvăluit o opinie mixtă cu privire la eficiența grupului de lucru interministerial responsabil de implementarea PA pentru 2017-2020. Deși nu este necesar să se creeze organe consultative suplimentare, se cere eficientizarea activităților ulterioare ale GL.

Sustenabilitate

Lecțiile învățate

Analiza datelor acumulate în urma evaluării implementării PA pentru 2017-2020 permite identificarea lecțiilor pozitive și negative. Înțelegerea lor contribuie la reducerea sau eliminarea potențialului de eșecuri și fenomene negative sau consolidarea unui rezultat pozitiv în viitor:

a) Prioritizarea redusă a procesului de elaborare și implementare a politicilor în domeniul consolidării relațiilor interetnice atât de către APC, cât și de către APL a dus la un nivel scăzut de implicare din partea autorităților publice în crearea unui cadru instituțional eficient pentru a

aborda problemele minorităților naționale și pentru a aloca resursele financiare adecvate pentru implementarea PA pentru 2017-2020. Acest lucru a limitat impactul pozitiv potențial al Strategiei pentru relații interetnice;

b) Influența opiniilor personale, credințelor, experiențelor și amintirilor istorice ale funcționarilor publici asupra procesului de luare și de implementare a deciziilor legat de consolidarea relațiilor interetnice. Acest lucru duce la stigmatizarea continuă a minorităților naționale, împiedică procesul decizional și necesită o conștientizare publică mai solidă și mai mult timp pentru o schimbare de mentalitate în acest domeniu;

c) Comunicarea regulată, transparentă și eficientă cu organizațiile etno-culturale și OSC este importantă în vederea articulării și colectării opiniilor acestora, a unei mai bune integrări în viața societății și a asigurării caracterului incluziv al procesului de luare a deciziilor. Conștientizarea scăzută a minorităților naționale și a OSC-urilor, în special la nivel regional și local, cu privire la Strategia pentru relații interetnice și PA pentru 2017-2020 îngreunează consolidarea relațiilor interetnice în țară;

d) În ciuda numeroaselor provocări și rezultatelor limitate, PA pentru 2017 - 2020 a permis totuși să se pună bazele acțiunilor ulterioare: colectarea de date și dovezi importante, înțelegere mai bună a situației de pe teren, producerea unor studii importante de referință etc.

Domenii prioritare și obiective ale PA pentru 2017 - 2020 care necesită o atenție mai profundă în următorul PA pentru 2021 - 2024

Majoritatea absolută a respondenților consideră că toate domeniile prioritare ale actualului PA trebuie să fie reflectate în următorul PA pentru 2021-2024. Cu toate acestea, ei au nuanțat anumite obiective care, în opinia lor, necesită un focus mai profund. Astfel, ei cred că îmbunătățirea învățării și cunoașterii limbii de stat, facilitarea și extinderea în continuare a dialogului intercultural și a tuturor aspectelor legate de asigurarea accesului minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților și promovarea multilingvismului și diversității în societate prin mass-media sunt primele trei obiective care necesită o atenție sporită în viitor.

Tabelul 4. Obiectivele PA pentru 2017 - 2020 care necesită un focus mai profund în următorul PA pentru 2021-2024 (de la obiective prioritare care necesită cel mai profund focus suplimentar la cele care necesită cel mai mic focus suplimentar)¹⁸

DOMENIU PRIORITAR	OBIECTIV	ORDINEA DE PRIORITATE
Domeniul II. Limba ca mijloc de integrare: politici privind limba de stat și limbile minoritare	Obiectivul 1. Îmbunătățirea studierii și posedării limbii de stat a Republicii Moldova	I

¹⁸ Clasamentul se bazează pe opiniile părților interesate, colectate prin chestionare de autoevaluare

Domeniul III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova	Obiectivul 1. Facilitarea și extinderea dialogului intercultural în Republica Moldova	II
Domeniul IV: mass-media	Obiectivul 1. Asigurarea accesului minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților	III
Domeniul IV: mass-media	Obiectivul 2. Promovarea multilingvismului și diversității în societate prin intermediul mass-media	III
Domeniul I: Participarea în viața publică	Obiectivul 2. Contribuirea la o comunicare mai eficientă între autorități și societate civilă	IV
Domeniul III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova	Obiectivul 3. Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării	IV
Domeniul III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova	Obiectivul 4. Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova	IV
Domeniul I: Participarea în viața publică	Obiectivul 1. Încurajarea participării tuturor cetățenilor în mod egal în administrația de stat și serviciul public	V
Domeniul I: Participarea în viața publică	Obiectivul 3. Îmbunătățirea cunoașterii în domeniile ce se referă la relații interetnice și ameliorarea statisticii în acest domeniu	V
Domeniul II. Limba ca mijloc de integrare: politici privind limba de stat și limbile minoritare	Obiectivul 2. Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice	V
Domeniul III. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova	Obiectivul 2. Crearea premiselor favorabile pentru educația interculturală	VI

Constatarea 17. Toate domeniile prioritare din PA pentru 2017-2020 trebuie să fie păstrate în următorul PA pentru 2021-2024. Cu toate acestea, unele obiective actuale necesită un focus mai profund în viitor.

Lacune care urmează să fie soluționate în următorul PA pentru 2021-2024

Analiza datelor și feedback-urilor colectate permite să se concluzioneze că actualul PA pentru 2017-2020 nu a abordat cel puțin patru domenii potențiale de intervenție:

- 1) *Dezvoltarea turismului intern* prin prisma implicării minorităților naționale în vederea explorării patrimoniului lor cultural și istoric;
- 2) *Domeniul culturii și a patrimoniului cultural (patrimoniul intangibil)*. Aproape toate minoritățile etnice și naționale din țară își au muzeele și centrele culturale, care surprind reflecții ale istoriei lor, specificul cultural, etnic și lingvistic. Următorul PA ar putea ajuta minoritățile naționale și etnice să își păstreze moștenirea intangibilă, dacă este cazul;
- 3) *Mai multă atenție asupra tinerilor care reprezintă minoritățile naționale* atât la nivel central, cât și local – de exemplu, dezvoltarea sectorului tineretului și voluntariatului, implementarea programelor de mobilitate, intensificarea cooperării cu centrele pentru tineret etc.;
- 4) *Integrarea aspectelor de gen* trebuie să fie inclusă ca o sub-prioritate intersectorială.

Abordarea lacunelor identificate în cadrul următorului PA pentru 2021-2024 va contribui pozitiv la o mai bună sustenabilitate a rezultatelor și efectelor Strategiei pentru relații interetnice pe termen lung.

Constatarea 18. Patru domenii potențiale de intervenție (*dezvoltarea turismului intern pentru explorarea patrimoniului cultural al minorităților naționale, păstrarea patrimoniului intangibil al minorităților naționale, un mai mare focus asupra tinerilor care reprezintă minoritățile naționale și o mai bună integrare a aspectelor de gen*) trebuie să fie abordate în următorul PA pentru 2021-2024 pentru a asigura o sustenabilitate mai bună pentru Strategia pentru relații interetnice.

Capacitățile care urmează a fi îmbunătățite

Autoevaluarea părților interesate relevante, în principiu, a confirmat disponibilitatea majorității capacităților cu scopul menținerii efectelor pozitive ale intervențiilor de dezvoltare fără sprijin extern pe termen lung. Cu toate acestea, capacitățile mai puțin dezvoltate, în opinia lor, s-au dovedit a fi „*resurse umane insuficiente pentru a face față sarcinilor*”, „*capacitatea de a elabora indicatori de monitorizare și evaluare și instrumente metodologice pentru evaluarea rezultatelor, rezultatelor și impactului politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune, programelor etc.*” și „*capacitatea de a efectua evaluări de impact ale politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune etc.*”. Aceste constatări corelează bine cu opiniile experților intervievați și ale altor părți interesate cu privire la factorii interni care au îngreunat implementarea eficientă a PA pentru 2017-2020 ca parte a interviurilor aprofundate.

Pe de altă parte, respondenții s-au exprimat unanim cu privire la importanța sporirii diverselor capacități ale părților interesate care vor implementa următorul PA pentru 2021-2024 în vederea asigurării sustenabilitatea implementării Strategiei pentru relații interetnice.

Tabelul 5. Necesități pentru dezvoltarea capacităților suplimentare în opinia respondenților atât ale chestionarele de autoevaluare, cât și în cadrul interviurilor aprofundate (în ordine de prioritate)¹⁹

Nr.	Domeniu	Capacitate	Prioritate în ceea ce privește dezvoltarea capacității suplimentare
1.	Managementul informațiilor, cunoștințe și experiență	Capacitatea de a dezvolta indicatori de monitorizare și evaluare și instrumente metodologice pentru evaluarea produselor, rezultatelor și impactului politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune, programelor etc.	I
2.	Managementul informațiilor, cunoștințe și experiență	Capacitatea de a estima costurile acțiunilor concepute în PA	I
3.	Managementul informațiilor, cunoștințe și experiență	Capacitatea de a efectua evaluări de impact al politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune etc.	II
4.	Managementul informațiilor, cunoștințe și experiență	Capacitatea de a colecta și analiza date, informații și dovezi pentru elaborarea politicilor	III
5.	Resurse umane	Capacitatea de a pregăti omologi din alte autorități publice centrale și locale, OSC-uri, mediul academic în domeniul consolidării relațiilor interetnice	III
6.	Resurse umane	Resurse umane suficiente pentru a face față sarcinilor	IV
7.	Procese	Managementul proceselor - management bazat pe activitate, bugetarea programelor	IV
8.	Procese	Planificare strategică	IV
9.	Procese	Coordonare adecvată între entități	IV
10.	Responsabilitate	Dezvoltarea și menținerea mecanismelor care asigură participarea mai multor părți interesate (de exemplu, caracterul public al întâlnirilor, disponibilitatea și transparența informațiilor pe site-ul oficial etc.)	IV
11.	Managementul informațiilor,	Capacitatea de a elabora politici, programe, reglementări, proiecte etc.	IV

¹⁹ Clasamentul se bazează pe opiniile părților interesate, colectate prin chestionare de autoevaluare

	cunoștințe și experiență		
--	--------------------------	--	--

După cum este ușor de detectat din tabelul de mai sus, cele mai urgente necesități în ceea ce privește dezvoltarea capacităților suplimentare se referă la:

- 1) Capacitatea de a dezvolta indicatori de monitorizare și evaluare și instrumente metodologice pentru evaluarea produselor, rezultatelor și impactului politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune, programelor etc.;
- 2) Capacitatea de a estima costurile activităților proiectate în PA;
- 3) Capacitatea de a colecta și analiza date, informații și dovezi pentru elaborarea politicilor;
- 4) Capacitatea de a pregăti omologi din alte autorități publice centrale și locale, OSC-uri, mediul academic în domeniul consolidării relațiilor interetnice;

Constatarea 19. Unele capacități existente ale părților interesate de implementare necesită o dezvoltare suplimentară pentru a menține efectele pozitive ale Strategiei pentru relații interetnice și ale PA al s[u, fără sprijin extern pe termen lung.

7. CONCLUZII

Concluzii generale

- 1) Diversitatea etnică a RM face parte din istoria și cultura țării. În prezent, relațiile interetnice din țară pot fi caracterizate ca stabile, armonioase și pașnice, pe baza conștientizării tot mai mari la nivel de stat a necesității dezvoltării unor relații interetnice axate pe drepturile egale ale tuturor grupurilor etnice coabitante;
- 2) Guvernul Republicii Moldova a reușit în mare măsură să asigure aplicarea bunelor practici internaționale, în special în conformitate cu standardele UE, încadrându-le în contextul existent al țării;
- 3) Un progres vizibil în procesul de îmbunătățire a sistemului național de protecție a minorităților reprezintă adoptarea Strategiei pentru relații interetnice, în special cu sprijinul ÎCMN. Obiectivele prezentate în Strategie urmează să fie puse în practică treptat, în trei etape, pe baza planurilor de acțiune aprobate de Guvern (Etapa I: PA pentru 2017-2020; Etapa II: PA pentru 2021-2024; Etapa III: PA pentru 2025 -2027);

Implementarea PA pentru 2017 - 2020

Actualitatea

- 1) Prevederile PA pentru 2017-2020 nu sunt pe deplin coerente cu prioritățile și nevoile identificate în Strategia pentru relații interetnice. Inconsecvența se datorează caracterului fragmentat, nestructurat, nestrategic și dezechilibrat al acțiunilor incluse în PA, acțiunilor centrate pe autoritățile publice, indicatorilor de progres slab formulați, cu o dominanță a indicatorilor cantitativi care nu pot surprinde în mod adecvat impactul schimbării calitative sau să măsoare impactul, duplicării unor activități cu altele implementate de diverse ministere de

resort și lipsei alinierii explicite a PA la angajamentele juridice și politice internaționale și naționale ale Moldovei;

Eficacitate

2) Puțin peste jumătate din acțiunile incluse în PA pentru 2017-2020 au fost realizate în baza rapoartelor anuale ale ARI. Majoritatea acțiunilor realizate au fost implementate la inițiativă și cu sprijin extern oferit de parteneri internaționali. Acțiunile planificate realizate cu fonduri publice au fost în mare parte evenimente culturale pe care agențiile de implementare le desfășoară în mod obișnuit;

3) Domeniu strategic II *“Limba ca mijloc de integrare: politici privind limba de stat și limbi minoritare”* și elementul constituent *“Apartenența civică la statul Republica Moldova”* din Domeniu strategic III *“Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova”* sunt prioritățile cel mai puțin realizate în cadrul PA pentru 2017-2020;

4) Studiul de participare și etno-barometrul elaborate ca parte a PA pentru 2017-2020 au contribuit la colectarea datelor de referință importante privind reprezentarea și participarea minorităților naționale în viața publică. Acest lucru ajută la dezvoltarea acțiunilor specifice în conformitate cu prioritățile Strategiei pentru relații interetnice;

5) Domeniu strategic II *“Limba ca mijloc de integrare”* a oferit minorităților naționale insuficiente oportunități de a obține în mod eficient competențe în limba de stat și limbile minorităților naționale din cauza insuficienței de profesori instruiți în mod corespunzător, de materiale didactice de predare și de învățare de înaltă calitate, precum și din cauza mediului lingvistic nefavorabil în unele regiuni dens populate de minorități naționale. Rezultatele obținute se bazează puternic pe sectorul non-guvernamental, în principal ANTEM;

6) Programele mass-media existente care vizează minoritățile naționale nu au eficiență din cauza atractivității reduse pentru comunități. Acest lucru se datorează lipsei de oportunități pentru reprezentanții minorităților naționale de a influența conținutul, capacității tehnice limitate la nivel local, lipsei grave de finanțare pentru a produce programe de calitate în limbile minorităților, precum și priorității reduse a subiectului pentru asociațiile profesionale de jurnaliști. Acest lucru contribuie la un sentiment de marginalizare în rândul minorităților naționale și drept rezultat mulți oameni aparținând minorităților naționale consumă mass-media străină;

7) Asistența externă solidă oferită de partenerii de dezvoltare a fost cel mai important declanșator și cea mai importantă forță motrice din spatele dezvoltării Strategiei pentru relații interetnice și obținerii rezultatelor PA pentru 2017-2020;

8) Instabilitatea politică și influența asupra procesului de luare a deciziilor în domeniul consolidării relațiilor interetnice au avut un impact extern negativ pronunțat asupra implementării PA pentru 2017-2020;

9) O gamă întregă de factori interni au împiedicat implementarea eficientă a PA pentru 2017-2020. Acoperirea bugetară insuficientă pare să fie cel mai presant factor intern. Cu toate acestea, majoritatea celorlalți factori de împiedicare sunt distribuiți mai mult sau mai puțin în mod egal, și anume insuficiență la capitolul angajament politic, responsabilitate și pârghii instituționale, activitate de promovare a intereselor, stabilire a priorităților, înțelegere și conștientizare atât a Strategiei pentru relații interetnice, cât și a PA pentru 2017-2020, implicarea APL-urilor, minorităților naționale și OSC-urilor, împreună cu asistență tehnică subdezvoltată, fluctuație sporită a cadrelor, slabă coordonare interguvernamentală și intra-guvernamentală, restructurare și reorganizare în cadrul Guvernului;

Eficiență

10) Evaluarea a relevat o eficiență scăzută a PA pentru 2017-2020 în termeni de „raport cost/eficiență” și „raport calitate/preț”. Acest lucru permite concluzia despre lipsa unei estimări adecvate a costurilor și a altor resurse necesare pentru a finaliza o activitate în domeniu definit în procesul de elaborare a PA;

11) Evaluarea a constatat opinii divizate cu privire la soliditatea cadrului legislativ existent disponibil în ceea ce privește consolidarea relațiilor interetnice prevăzute de Strategia pentru relații interetnice și PA pentru 2017-2020. Acest lucru creează anumite discrepanțe și lacune în cadrul legislativ și normativ, ceea ce inhibă eficiența procesului de consolidare;

Rezultat / impact

12) Evaluarea a găsit puține dovezi cu privire la schimbarea pe termen lung produsă de PA pentru 2017-2020, în principal din cauza faptului că a trecut un timp relativ scurt de la începutul implementării Strategiei pentru relații interetnice;

13) PA pentru 2017-2020 a contribuit la crearea de parteneriate și sinergii pozitive între toate tipurile de părți interesate de implementare (autorități publice, actori nestatali, OSC-uri, parteneri de dezvoltare). Parteneriatele stabilite reprezintă o platformă de lansare importantă, care va contribui la implementarea mai eficientă a Strategiei pentru relații interetnice în viitor și la o mai bună protecție a drepturilor minorităților naționale, în conformitate cu standardele naționale și internaționale;

14) Opiniile referitoare la faptul dacă minoritățile naționale sunt parteneri de dialog ai autorităților publice sunt mixte. Există exemple pozitive de angajament reciproc eficient între autoritățile publice și minoritățile naționale. Cu toate acestea, se pare că această comunicare nu se bazează încă pe încredere. Minoritățile naționale nu reușesc adesea să vorbească cu o singură voce și să își articuleze în mod corespunzător interesele;

15) Evaluarea a constatat că comunicarea cu OSC-urile care reprezintă minoritățile naționale este limitată în cea mai mare parte la Consiliul Coordonator. La rândul său, Consiliul se întrunește în mod neregulat și nesistemic, fără o viziune comună și cu puțină monitorizare a chestiunilor ridicate de membrii săi. Evaluarea nu a descoperit mecanisme eficiente de coordonare și consultare la nivel regional și local;

16) Evaluarea a dezvăluit o opinie mixtă cu privire la eficiența grupului de lucru interministerial responsabil de implementarea PA pentru 2017-2020. Deși nu este necesar să se creeze organe consultative suplimentare, se cere eficientizarea activităților ulterioare ale GL;

Sustenabilitate

17) Toate domeniile prioritare din PA pentru 2017-2020 trebuie să fie păstrate în următorul PA pentru 2021-2024. Cu toate acestea, unele obiective actuale necesită un focus mai profund în viitor;

18) Patru domenii potențiale de intervenție (*dezvoltarea turismului intern pentru explorarea patrimoniului cultural al minorităților naționale, păstrarea patrimoniului intangibil al minorităților naționale, un mai mare focus asupra tinerilor care reprezintă minoritățile naționale*)

și o mai bună integrare a aspectelor de gen) trebuie să fie abordate în următorul PA pentru 2021-2024 pentru a asigura o sustenabilitate mai bună pentru Strategia pentru relații interetnice;

19) Unele capacități existente ale părților interesate de implementare necesită o dezvoltare suplimentară pentru a menține efectele pozitive ale Strategiei pentru relații interetnice și ale PA al său, fără sprijin extern pe termen lung;

Lecții învățate

1) Lecțiile învățate surprind atât lecții pozitive cât și negative. Pe de o parte, consolidarea relațiilor interetnice are prioritate scăzută atât la nivel central, cât și local, fiind sub influența percepțiilor personale ale funcționarilor publici asupra proceselor de luare și de implementare a deciziilor. Lipsa unei comunicări regulate, transparente și eficiente cu organizațiile etno-culturale și OSC rămâne o problemă. Această realitate a limitat impactul potențial pozitiv al Strategiei pentru relații interetnice și necesită o conștientizare publică mai solidă și mai mult timp pentru o schimbare a mentalității în acest domeniu;

2) Pe de altă parte, PA pentru 2017 - 2020 a permis să se pună bazele acțiunilor ulterioare prin colectarea de date și dovezi importante, înțelegerea mai bună a situației de pe teren, producerea unor studii importante de referință etc.;

8. RECOMANDĂRI PENTRU URMĂTORUL PA PENTRU 2021-2024

Obiectivul general al recomandărilor de mai jos se concentrează în mod intenționat pe eliminarea potențialului de eșecuri și consolidarea obținerii schimbărilor și rezultatelor pozitive în viitor.

O serie de *principii cheie* stau la baza recomandărilor propuse:

1) Consolidarea și mobilizarea în continuare a realizărilor și capacităților existente

Este esențial să recunoaștem că rezultatele și experiențele pozitive identificate, obiectivele atinse și acțiunile implementate mai mult sau mai puțin eficient vor permite valorificarea acestora și o utilizare mai eficientă a resurselor disponibile pentru susținerea sustenabilității obiectivelor prioritare ale următorului PA pentru 2021-2024.

2) Diversitatea și echilibrul recomandărilor propuse

Recomandările propuse au fost diversificate pentru a aborda blocajele și lacunele cheie, luând în considerare întârzierile sau acțiunile planificate nerealizate ale PA pentru 2017-2020, identificate în timpul exercițiului de evaluare.

3) Menținerea dinamicii învățării

Este esențial ca lecțiile învățate să fie împărtășite în mod regulat la toate nivelurile și integrate în activități practice.

Recomandările propuse sunt grupate în mod convențional în **6 „Pachete de recomandări”** care acoperă numărul total de **26 de recomandări**, însoțite de posibile acțiuni.

I. Pachetul: Asigurarea unui caracter holistic și intersectorial al intervențiilor viitoare

Nr.	Recomandare	Acțiuni posibile
I.	<p>Asigurarea unui caracter intersectorial și prioritar al procesului de consolidare a relațiilor interetnice</p>	<p>a) MECC ar trebui să fie responsabil pentru elaborarea și coordonarea elaborării politicilor publice din domeniu, inclusiv a obiectivelor de politici intersectoriale cu privire la consolidarea relațiilor interetnice, precum și de urmărirea și monitorizarea acestora</p> <p>b) Un grup de lucru interministerial pentru politicile în domeniul minorităților naționale ar putea fi înființat ca un organism responsabil de coordonare și comunicare între diferiți actori care se ocupă de subiecte / problemele legate de minoritățile naționale. Ar fi fezabil dacă membrii grupului de lucru ar avea un nivel mai înalt în cadrul autorităților lor respective (adică șef de departament) pentru a asigura asumarea responsabilității pentru proces. Responsabilitățile grupului de lucru ar putea include următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Să captureze în mod sistematic acțiunile APC-urilor relevante cu privire la minoritățile naționale; - Să consulte, să propună și să evalueze obiectivele și acțiunile intersectoriale legate de politicile publice privind minoritățile naționale; - Să evalueze și să comenteze implementarea Strategiei pentru relații interetnice sau a PA relevante, care necesită coordonarea acțiunilor parțiale ale mai multor entități; - Să ofere o platformă pentru un schimb de informații privind atingerea obiectivelor intersectoriale cu privire la consolidarea relațiilor interetnice; <p>c) Grupul de lucru interministerial ar putea include mai multe subgrupuri tematice sau grupuri de lucru pentru a aborda subiecte specifice (de exemplu, implementarea PA pentru 2021-2024 etc.)</p>

		d) Următorul PA pentru 2021-2024 trebuie să abordeze o serie de subiecte intersectoriale, cum ar fi integrarea dimensiunii de gen și o perspectivă mai pronunțată de gen a provocărilor cu care se confruntă femeile care reprezintă minoritățile naționale; accesul minorităților naționale la justiție, angajare, educație și îngrijire medicală, în special la nivel regional și local; nediscriminare
II.	Asigurarea unei corelări mai coerente între acțiunile concepute în următorul PA pentru 2021-2024 și angajamentele internaționale ale Moldovei și documentele de politică strategice naționale	<p>a) Următorul PA pentru 2021-2024 trebuie să fie mai bine corelat cu angajamentele internaționale ale Moldovei (<i>Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, documentele strategice în domeniul standardelor internaționale ale drepturilor omului</i>) și documentele strategice naționale (<i>SND „Moldova 2020”, SND „Moldova 2030”, Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru perioada 2018-2022 etc.</i>)</p> <p>b) Ar trebui să fie luată o decizie finală cu privire la ratificarea Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare a Consiliului Europei pentru a alinia realitățile Moldovei la standardele și abordările internaționale în domeniul respectării drepturilor omului, protecției și promovării limbilor minorităților naționale și etnice și pentru a soluționa plângerile în această privință</p>
III.	Abordarea lacunelor existente în legislația națională și secundară (normativă)	<p>a) Actualizarea și înlocuirea actelor legislative irelevante sau caduce – de exemplu, Codul educației; Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor (2001); Legea privind funcționarea limbilor pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (1989)</p> <p>b) Transpunerea în practică a deciziilor Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității în raport cu minoritățile naționale și etnice</p>

IV.	Evaluarea gradului de impact al pandemiei COVID-19 asupra minorităților naționale și a categoriilor vulnerabile de populație	a) Desfășurarea unei evaluări a gradului de impact al pandemiei COVID-19 asupra minorităților naționale și a categoriilor vulnerabile de populație, în special la nivel regional și local
-----	--	---

II. Pachet: Îmbunătățirea cadrului programatic al următorului PA pentru 2021-2024

Nr.	Recomandare	Acțiuni posibile
<i>Domenii prioritare, obiective, indicatori de progres ai următorului PA pentru 2021-2024</i>		
I.	Transferarea tuturor domeniilor prioritare ale PA pentru 2017 - 2020 în următorul PA pentru 2021-2024	<p>a) Prioritizarea obiectivelor în cadrul fiecărui domeniu prioritar ar trebui să depindă de progresul implementării și realizării în perioada 2017-2020, pe baza, printre altele, a constatărilor evaluării actuale</p> <p>b) Reglarea fină și ajustarea obiectivelor în cadrul fiecărui domeniu prioritar, în dependență de factorii contextuali existenți, capacitățile suplimentare necesare etc.</p> <p>c) Împărțirea domeniului de prioritate strategică „<i>Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova</i>” în două părți - „<i>Dialogul intercultural</i>” și „<i>Apartenența civică la statul Republica Moldova</i>”. Apartenența civică la statul Republica Moldova ar putea fi o prioritate generală. Toate celelalte priorități ar putea contribui în mod natural la aceasta</p>
II.	Eficientizarea și alinierea mai bună a cadrului logic/de rezultate al programului al următorului PA pentru 2021-2024 (obiective, indicatori de progres și acțiuni specifice)	<p>a) Acțiunile următorului PA pentru 2021-2024 ar trebui să fie mai simple, mai realizabile, mai realiste, mai bazate pe dovezi, mai flexibile (permițând adăugarea de activități ad-hoc), mai focusate pe nivelurile regionale și locale și pe tineri</p> <p>b) O mai bună formulare a indicatorilor de progres pentru a include o combinație adecvată de indicatori cantitativi și calitativi pentru a permite nu numai cuantificarea numărului, ci și capturarea rezultatului și impactului acțiunilor implementate</p> <p>c) Prioritizarea mai bună a indicatorilor de progres pe baza anilor și a duratei impactului -</p>

		de exemplu, pe termen scurt, pe termen mediu și pe termen lung
III.	Utilizarea mai eficientă a procesului elaborării politicilor bazate pe dovezi	<p>a) Utilizarea concluziilor Studiului de participare (2020), Etno-barometrului (2020), Studiul privind evaluarea nevoilor ucrainenilor la nivel local și național (2020) etc. ca bază pentru stabilirea obiectivelor și propunerea obiectivelor specifice ale următorul PA pentru 2021-2024 în conformitate cu prioritățile Strategiei pentru relații interetnice</p> <p>b) Etno-barometrul trebuie să fie un instrument sociologic constant pentru a măsura gradul real de interacțiune dintre autorități și minoritățile naționale, pe de o parte, și între minoritățile etnice, pe de altă parte.</p> <p>c) Adunarea dovezilor mai relevante în domeniu prin consultări periodice cu comunitățile minoritare, în special la nivel local, pentru a înțelege mai bine nevoile și provocările acestora</p>
IV.	Elaborarea unui plan detaliat de monitorizare, evaluare și raportare pentru următorul PA pentru 2021-2024	<p>a) Un plan detaliat de monitorizare, evaluare și raportare bazat pe indicatori de progres și termene specifice pentru a identifica cea mai valoroasă și eficientă utilizare a resurselor, pentru a furniza datele necesare pentru a ghida planificarea strategică și punerea în aplicare și pentru a aloca resursele în moduri trebuie să stea la baza următorului PA pentru 2021-2024</p> <p>b) O matrice de risc pentru a defini nivelul de risc, luând în considerare categoria de probabilitate sau posibilitate în raport cu categoria de gravitate a consecințelor va contribui la creșterea vizibilității riscurilor și la gestionarea procesului de luare a deciziilor.</p>
Focusul aprofundat potențial în domeniile prioritare ale PA pentru 2021-2024		
I.	Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republicii Moldova	<p>a) Împărțirea domeniului de prioritate strategică „<i>Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova</i>” în două părți - „<i>Dialogul intercultural</i>” și „<i>Apartenența civică la statul Republica Moldova</i>”. Apartenența civică la statul Republica Moldova ar putea fi o</p>

		<p>prioritate generală. Toate celelalte priorități ar putea contribui în mod natural la aceasta</p> <p>b) Mai multă atenție dedicată domeniului tineretului care reprezintă minoritățile naționale atât la nivel central, cât și local – de exemplu, dezvoltarea sectorului tineretului și voluntariatului, implementarea programelor de mobilitate, intensificarea cooperării cu centrele pentru tineret etc .</p> <p>c) Promovarea tradițiilor minorităților naționale prin conservarea patrimoniului cultural intangibil al acestora</p> <p>d) Creșterea rolului bibliotecilor și centrelor de integrare pentru minoritățile naționale la nivel regional și local</p>
<p>II.</p>	<p>Participarea minorităților naționale în viața publică</p>	<p>a) Mai multă concentrare pe accesul la datele oficiale și publice de către minoritățile naționale</p> <p>b) Va fi nevoie de continuarea cooperării suplimentare cu organizațiile minorităților naționale de tineret pentru a le spori interesul față de funcții publice, precum și pentru a spori gradul de conștientizare a instituțiilor statului cu privire la importanța creării unor condiții mai bune pentru participarea efectivă a tuturor în societate</p> <p>c) Pilotarea de programe de instruire „la locul de muncă”, de burse și stagii pentru reprezentanții minorităților naționale, în special tineri absolvenți, în Parlament, agenții guvernamentale, APL și alte organizații pentru a încuraja participarea la viața publică prin abilitare, mentorat și construire de rețele</p> <p>d) Susținerea dialogului și întâlnirilor regulate între membrii Consiliului de coordonare și reprezentanții Comisiei parlamentare pentru drepturile omului și minoritățile naționale pentru a discuta despre participarea minorităților la luarea deciziilor politice și pentru a încuraja crearea de rețele între aceste structuri</p> <p>e) Dezvoltarea de campanii de sensibilizare destinate populației majoritare pentru a sublinia contribuțiile aduse de minorități în</p>

		beneficiul întregii societăți
III.	Mass-media	<p>a) Implicarea mai activă a mass-media, în special de limbă română, în demontarea stereotipurilor, xenofobiei și discursurilor de ură legate de percepția publică a minorităților naționale</p> <p>b) Pregătirea continuă a profesioniștilor din mass-media și a jurnaliștilor pentru a le spori conștientizarea și sensibilitatea față de nevoile și preocupările specifice și contemporane ale diverselor grupuri din societate și pentru a se asigura că dâșii sunt capabili să descrie comunitățile minoritare ca parte integrantă a societății</p> <p>c) Prezentarea mai activă a experiențelor pozitive și a celor mai bune practici prin intermediul mass-media</p> <p>d) Implicarea mai activă a Centrului de Formare Continuă al TRM în vederea dezvoltării unor instruiți ale jurnaliștilor pe teme legate de minoritățile naționale</p> <p>e) Consiliul audiovizualului poate instrui mijloacele de comunicare publice și private să difuzeze publicitate socială gratuită pe subiectele relevante pentru minoritățile naționale</p> <p>f) Consiliul audiovizualului poate elabora regulamente pentru mass-media online în ceea ce privește moderarea comentariilor de discurs de ură și xenofobie împotriva minorităților naționale sau lingvistice</p> <p>g) Creșterea semnificativă a disponibilității mass-media audio-vizuale și tipărite în limbile minoritare, inclusiv în procesul de digitalizare, în special celor ale grupurilor numerice mai mici și la nivel regional</p> <p>h) Asigurarea programelor de calitate de interes pentru comunitățile naționale minoritare, disponibile în mod eficient în serviciile publice de radiodifuziune la toate nivelurile</p>
IV.	Limba ca mijloc de integrare	<p>a) Accentul trebuie să fie pus pe predarea în continuare a limbii de stat și a limbilor minorităților naționale, în special la nivel</p>

	<p>regional și local (metodologie de predare multilingvă, Program de Învățământul Dual). Preluarea responsabilității pentru Programul de Învățământul Dual este un efort pe termen lung</p> <p>b) Metodologiile contemporane de învățare a limbilor străine trebuie introduse printr-o implicare mai activă al comunităților pedagogice locale în elaborarea lor, astfel încât școlile și programele minoritare de limbi străine să rămână atractive și să ofere absolvenților lor oportunități egale pentru o carieră universitară și profesională de succes în Moldova</p> <p>c) Predarea limbilor minoritare și a limbii de stat trebuie să fie susținută prin furnizarea adecvată de materiale didactice și pregătirea profesorilor calificați corespunzător în toate disciplinele, în special pentru introducerea metodelor de predare multilingve. Curriculumul și manualele trebuie să reflecte în mod adecvat diversitatea societății moldovenești</p> <p>d) Crearea unui mecanism de monitorizare a calității predării limbii de stat și a limbilor minoritare</p> <p>e) Organizarea schimbului de profesori din diferite regiuni care predau limba de stat pentru persoanele care nu o vorbesc nativ</p>
--	--

III. Pachetul: Îmbunătățirea cadrului instituțional al următorului PA pentru 2021-2024

Nr.	Recomandare	Acțiuni posibile
Coordonare		
I.	Clarificarea și definirea atribuțiilor dintre MECC și ARI în zona consolidării relațiilor interetnice	<p>a) Un regulament care să stipuleze clar împărțirea responsabilităților între aceste două autorități va contribui la depășirea provocărilor existente</p> <p>b) Întâlniri periodice între MECC și ARI în vederea monitorizării statutului de implementare a PA și a discutării oricăror provocări emergente</p> <p>c) MECC ar trebui să fie în continuare responsabil de elaborarea politicilor în acest domeniu, inclusiv monitorizarea și evaluarea</p>

		procesului de implementare a documentelor de politică. ARI ar trebui să fi responsabilă de coordonarea implementării documentelor de politici relevante atât la nivel național, cât și local, inclusiv de procesul raportării
II.	Îmbunătățirea coordonării cu APL-urile	<p>a) Înființarea de organisme consultative la nivel regional și local ar trebui încurajată în continuare, inclusiv cu participarea ONG-urilor</p> <p>b) ARI poate juca un rol mai mare în acest proces prin vizite regulate la APL, o mai bună utilizare a potențialului filialelor teritoriale ale Oficiului Avocatului Poporului etc.</p> <p>c) Punerea în aplicare și coordonarea politicilor interetnice la nivel regional și local ar trebui să fie transferate de la vicepreședinții raioanelor (<i>sunt predispuși la schimbări frecvente și pierderi din memoria instituțională din cauza instabilității politice</i>) la funcționarii publici cu statut permanent în cadrul administrației consiliului raional (<i>inclusiv modificările relevante ale fișelor de post</i>)</p>
Parteneriate și sinergii		
I.	Consolidarea parteneriatelor pentru examinare mai eficientă și soluționare a plângerilor din partea minorităților naționale	<p>a) Creșterea rolului Avocatului Poporului și al Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității în examinarea și soluționarea plângerilor minorităților naționale</p> <p>b) ARI poate, de asemenea, să-și consolideze capacitățile juridice (angajarea unui jurist specializat) pentru a revizui plângerile și cererile din punct de vedere juridic, precum și să integreze mai bine în activitatea sa angajamentele internaționale și naționale ale Republicii Moldova în domeniul protecției minorităților naționale și a limbilor lor</p> <p>c) Includerea MECC în Memorandumul de înțelegere trilateral dintre ARI, Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității pentru a oferi o durabilitate suplimentară acestei bune practici</p>

II.	Asigurarea unui proces participativ extins și unei „abordări de jos în sus” în procesul de elaborare a următorului PA pentru 2021-2024	<p>a) Consultarea opiniilor reprezentanților APC, APL, OSC (<i>inclusiv a celor implicați în dezvoltarea socială și economică la nivel regional și local</i>), actorilor nestatali, reprezentanților asociațiilor etno-culturale la nivel central și local etc. Necesitatea unei implicări mai active a Ministerului Justiției, a comisiilor permanente relevante din Parlament, a Ministerului Afacerilor Interne, Centrelor pentru Tineret, Asociației Bibliotecarilor, Consiliului Național al Tinerilor</p> <p>b) Procesul consultativ extins va trebui să aibă forma unui grup de lucru care va fi responsabil pentru elaborarea următorului PA pentru 2021-2024. Ar fi fezabil dacă membrii grupului de lucru ar avea un nivel mai înalt în cadrul autorităților lor respective (de exemplu, șef de departament/direcție/serviciu) pentru a asigura asumarea responsabilității pentru proces</p> <p>c) Noul PA pentru 2021-2024 trebuie să fie aprobat oficial la cel mai înalt nivel politic din cadrul MECC / Guvern</p>
Resurse și capacități necesare		
I.	Asigurarea unei acoperiri bugetare adecvate a acțiunilor incluse în următorul PA pentru 2021-2024	<p>a) Asigurarea unei acoperiri bugetare adecvate a acțiunilor incluse în următorul PA pentru 2021-2024</p> <p>b) Identificarea unui mecanism clar de finanțare pentru fiecare acțiune separată inclusă în PA</p> <p>c) Înainte de a elabora noul PA pentru 2021 - 2024 trebuie să fie efectuate o analiză financiară și o estimare a costurilor acțiunilor propuse (<i>estimarea costurilor și a altor resurse necesare pentru a finaliza o acțiune într-un domeniu definit</i>)</p>
II.	Continuarea consolidării capacităților insuficient dezvoltate	<p>a) Este nevoie de formări suplimentare ale funcționarilor publici care vor fi implicați în elaborarea următorului PA pentru 2021-2024</p> <p>b) ARI are nevoie în mod special să-și sporească capacitățile de management intern. Este fezabil de a elabora un regulament intern al ARI care să descrie și să definească în mod clar domeniile de responsabilitate ale fiecărui angajat și</p>

	<p>mecanismul intern de delegare a responsabilităților</p> <p>c) Măsurile relevante de consolidare a capacităților ar trebui, de asemenea, să fie puse la dispoziția Consiliului coordonator</p> <p>d) Activitate de promovare a intereselor („advocacy”) ar trebui să completeze activitățile de consolidare a capacităților pentru a asigura un nivel adecvat de participare și monitorizare</p> <p>e) O abordare hibridă pare să fie fezabilă în ceea ce privește consolidarea capacității suplimentare - unele instruirii ar putea fi furnizate de colegii de la autoritățile publice (de exemplu, ARI, BNS etc.) în cooperare cu experți externi</p>
--	---

IV. Pachet: Promovarea activităților de comunicare și informare

Nr.	Recomandare	Acțiuni posibile
I.	Sprijinirea comunicării regulate, transparente și eficiente cu organizațiile etno-culturale și OSC	<p>a) Nivelul scăzut de conștientizare în rândurile tuturor straturilor societății, în special la nivel regional și local, cu privire la Strategia pentru relații interetnice și PA împiedică consolidarea relațiilor interetnice în țară și protejarea drepturilor minorităților naționale. Prin urmare, este absolut necesar de lansat o campanie de sensibilizare pentru a explica a) APC-urilor și APL-urilor; b) publicului larg; c) minorităților naționale; d) mass-media; e) actorilor politici adevărată semnificație a acestui concept, inclusiv cele mai bune practici internaționale pozitive</p> <p>b) O mai bună comunicare a ARI cu autoritățile locale și regionale, mass-media și ONG-uri este de o importanță deosebită</p>
II.	Creșterea transparenței și vizibilității părților interesate principale implicate în implementarea Strategiei pentru relații interetnice și a PA pentru 2021-2024	<p>a) Creșterea transparenței și vizibilității MECC și ARI printr-o campanie de comunicare și informare pentru a explica rolurile și mandatele lor în proces</p> <p>b) Organizarea de focus-grupuri ar putea ajuta la o mai bună înțelegere a părerilor părților</p>

		<p>interesate relevante despre imaginea autorităților publice</p> <p>c) ARI ar trebui să aibă un angajat consacrat, care să fie responsabil pentru comunicare, comunicare strategică, vizibilitate și informare</p>
--	--	---

V. Pachet: Îmbunătățirea rolului organizațiilor etno-culturale, OSC-urilor, actorilor nestatali, mediului academic

Nr.	Recomandare	Acțiuni posibile
I.	Creșterea capacităților de lobby și de promovare a intereselor ale asociațiilor etno-culturale și ale OSC	<p>a) Organizațiile etno-culturale și OSC își vor crește capacitățile de lobby și de promovare a intereselor, vor stabili mai bine o agendă comună pentru o cooperare mai activă cu autoritățile publice</p> <p>b) Organizațiile etno-culturale și OSC-urile ar trebui să fie sprijinite în accesarea programelor și proiectelor regionale pentru îmbunătățirea capacităților lor instituționale și a impactului activităților lor</p> <p>c) Oferirea de sprijin IMM-urilor fondate de minorități naționale în vederea promovării dezvoltării regionale și locale</p>
II.	Construirea și menținerea unei rețele de OSC și experți independenți pentru a sprijini implementarea Strategiei pentru relații interetnice	<p>a) Identificarea potențialilor indivizi sau comunități (în special tineri) care reprezintă minoritățile naționale la nivel local care ar fi gata să articuleze interesele minorităților naționale. Este important ca aceste persoane să fie implicate în procesul decizional</p> <p>b) Este important să se construiască și să se mențină o rețea de OSC și experți independenți care demonstrează o bună înțelegere a obiectivelor Strategiei și care sunt capabili să acționeze ca multiplicatori și să asiste MECC și ARI cu experiența și cunoștințele lor pe probleme legate de integrare</p>
III.	Asigurarea funcționării mai eficiente, regulate și sistematice a Consiliului coordonator	<p>a) Consiliul coordonator ar putea fi extins pentru a include și alți actori - de exemplu, universități, membri ai cercurilor academice etc.</p>

	<p>b) Consiliul ar trebui să își eficientizeze lucrările și să includă nu numai activități culturale, ci și teme socio-economice.</p> <p>c) Pare fezabil să se introducă principiul „rotației” de președinție a Consiliului coordonator pentru a asigura o incluziune mai bună pentru toți membrii săi</p>
--	--

VI. Pachet: Valorificarea în continuare a sprijinului, experienței și cunoștințelor oferite de partenerii de dezvoltare

Nr.	Recomandare	Acțiuni posibile
I.	Continuarea sprijinului general oferit de partenerii de dezvoltare în implementarea Strategiei pentru relații interetnice	a) Valorificarea continuă a sprijinului și experienței și cunoștințelor oferite de partenerii de dezvoltare
II.	Creșterea vizibilității asistenței tehnice, experienței și cunoștințelor din domeniu, oferite de partenerii de dezvoltare	a) Furnizarea și partajarea mai multor informații despre activitatea partenerilor de dezvoltare din Moldova, în special ÎCMN, la o scară mai mare. Canalizarea acestor informații la niveluri regionale și locale
III.	Intensificarea coordonării și cooperării dintre partenerii de dezvoltare în domeniul promovării consolidării relațiilor interetnice	<p>a) Întâlnirile periodice și schimbul de opinii cu reprezentanți ai minorităților naționale și / sau membri ai Consiliului coordonator pe baza unei abordări sectoriale specifice (educație, îngrijire medicală, ocuparea forței de muncă etc.) vor ajuta la înțelegerea mai bună a nevoilor, provocărilor și intereselor acestora</p> <p>b) Crearea unei platforme de coordonare a donatorilor pentru sprijinirea minorităților naționale din Moldova pentru o mai bună complementaritate și pentru evitarea suprapunerilor.</p>

9. LISTA DOCUMENTELOR DE REFERINȚĂ UTILIZATE

- 1) Capano, G., & Woo, J. J. (2018a). Designing policy robustness: Outputs and processes. *Policy and society*, 37(4), 422–440.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14494035.2018.1504494>
- 2) Consiliul Europei, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Al patrulea aviz cu privire la Republica Moldova - adoptat la 25 mai 2016, ACFC / OP / IV (2016) 004, Strasbourg, 7 februarie 2017
- 3) Consiliul Europei, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Al cincilea raport prezentat de Republica Moldova. În conformitate cu articolul 25 alineatul (2) din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale - primit la 22 mai 2019, ACFC/SR/V(2019)011
- 4) Hotărârea Curții Constituționale nr 17 din 4 iunie 2018 privind controlul constituționalității unor prevederi referitoare la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova și art. 4 (2) din Codul de jurisdicție constituțională
- 5) Hotărârea Guvernului nr. 1464 din 30 decembrie 2016
- 6) Decizia Parlamentului nr. 174 din 8 noiembrie 2018
- 7) Decizia Parlamentului nr. 190 din 22 iulie 2016
- 8) Howlett, M., & Mukherjee, I. (2014, November 13). Policy design and non-design: Towards a spectrum of policy formulation types. *Politics and Governance*, 2(2), 57–71.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14494035.2018.1504488>
- Legea nr. 98 din 4 mai 2015 privind administrația publică centrală de specialitate, art. 4 alin. 1 (b)
- 9) OSCE HCM, Project Progress Reports 2017, 2018, Q1&Q2 2019, Q1&Q2 2020
- 10) Hotărârea Guvernului nr. 1243 din 19 decembrie 2018
- 11) Hotărârea Guvernului nr. 593 din 25 iunie 2018 privind organizarea și funcționarea Agenției pentru relații interetnice
- 12) Planul de acțiuni ai guvernului pentru 2015-2018, Planul de acțiuni ai guvernului pentru 2016-2018, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1 din 20 ianuarie 2016, Planul de acțiuni ai guvernului pentru 2020-2023

**Lista părților interesate intervievate
(12 noiembrie - 16 decembrie 2020)**

Nr	Nume, prenume	Organizarea și funcția deținută
Autorități publice		
1.	Andrei CHISTOL	Secretar de stat, MECC
2.	Ala BOBEICA	Șefa serviciului politici în domeniul relații interetnice, MECC
3.	Iulia BELANCIUC	Consultant principal, Serviciul politici în domeniul relații interetnice, MECC
4.	Marin ALLA	Consilier pe probleme de relații interetnice în cadrul Corpului de Control al Prim-ministrului Republicii Moldova
5.	Elena BELEACOVA	Director, ARI
6.	Vera PETUHOV	Director adjunct, ARI
7.	Olga PETUHOVA	Consultant superior, ARI
8.	Snejana NASCO	Șef-adjunct, Direcția recensăminte, Biroul Național de Statistică
9.	Ion DUMINICĂ	Institutul patrimoniului cultural, Șeful secției de etnologie
10.	Ecaterina JECOVA	Vicepreședinte, Adunarea Populară a Găgăuziei, Președinta Comisiei pentru relații externe și administrație publică locală, Adunarea Populară a Găgăuziei
11.	Natalia NEICULOVA	Secretar, Consiliul raional Taraclia
12.	Stepan CARAMALAC	Șef al Departamentului de relații externe, Consiliul raional Taraclia
13.	Eugenia MANDAJI	Șefa Departamentului Educație, Tineret și Sport, regiunea Taraclia
14.	Natalia CRISTEVA	Șefa Departamentului Educație, Tineret și Sport, UTA Găgăuzia
15.	Nadejda GAIDARJI	Adjunct al Directorului, Departamentul Educație, Tineret și Sport, UTA Găgăuzia
16.	Inga LIULENOV	Direcția Generală Educație, Tineret și Sport, mun. Chișinău
17.	Ala URSU-ANTOCI	Președinta Consiliului Audiovizualului
18.	Tatiana BURAGA	Membră a Consiliului Audiovizualului
19.	Tatiana CEBANCIUC	Consultant superior, Serviciul de asistență juridică, Consiliul raional Soroca

20.	Focus-grup cu 19 directori de școli medii și grădinițe	Orașul Comrat, orașul Vulcănești, satul Copceac, satul Congaz, satul Ferapontievca (ucraineni), satul Chirsova (bulgari) etc.
Actori nestatali		
21.	Evghenii GOLOSCEAPOV	Membriu al Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
22.	Rodica JEREGHI	Șefa Direcției Politici nediscriminare, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
23.	Svetlana RUSU	Șefa direcției politice publice și legislație, Oficiul Avocatului Poporului
24.	Svetlana MIRONOVA	Șefa Reprezentanței Oficiului Avocatului Poporului în Comrat
Organizațiile societății civile		
25.	Lucia CUCU	Directoare, Asociația națională a formatorilor europeni din Moldova (ANTEM)
26.	Iulian GROZA	Director executiv, IPRE
27.	Inna ȘUPAC	Director executiv, IPIS; membră a Comisiei parlamentare pentru drepturile omului și minoritățile naționale, Parlamentul Republicii Moldova (2009-2019); membră a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (2018-2019)
28.	Dina LINETSKAYA	Platforma Tineretului pentru Solidaritate Interetnică
Cercurile academice		
29.	Dr. Liuba PETRENCO	Șefa Departamentului de Limbi și Comunicare, Facultatea de Filologie și Istorie, coordonatorul programului de formare profesională continuă, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” (Chișinău)
30.	Dr. Valentina PRIȚCAN	Prorector pentru activitatea științifică și relații internaționale, Universitatea de Stat „Alec Russo” (Bălți)
31.	Dr. Igor IANAC	Decan al Facultății de drept, Universitatea de Stat din Comrat
32.	Elena CUIJUCLU	Profesor, Universitatea de Stat din Comrat
Organizații internaționale și parteneri de dezvoltare		
33.	Sergiu CONOVALU	Coordonator de program, ÎCMN

34.	Andrei IOVU	Fost coordonator de program, ÎCMN
35.	Ludmila SAMOILA	Consilier juridic, Misiunea OSCE în Moldova
36.	Victoria PALM	Ofițer de programe, institutul Aspen Institute (fost coordonator de proiect la IEP din Berlin)
37.	Ewa CHYLINSKI	Expert internațional în domeniul minorităților naționale
38.	Elena LESAN	Coordonator de proiect la CMI
39.	Stanislav CERNEGA	Fost coordonator de proiect la Institutul European pentru Probleme ale Minorităților (Flensburg, Germania)
40.	Aliona GROSSU	Membru al Comitetului consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, Consiliul Europei
41.	Olesea PEREAN	Coordonator național pentru drepturile omului, OHCHR
42.	Tatiana CERNOMORIT	Ofițer național pentru drepturile omului, OHCHR
Mass-media		
43.	Anghelina GAIDARJI	Jurnalist, portalul de știri TUK, Taraclia (regiunea populată de bulgari) și partea de sud a Moldovei (proiect finanțat de Fondul european pentru democrație)
44.	Dr. Natalia BEREGOI	Șefa Serviciului Comunicare și Relații Internaționale, Radiodifuzor Public „Teleradio-Moldova”; Formator, Centrul de Formare Continuă, Radiodifuzor public „Teleradio-Moldova”
45.	Marina ȘUPAC	jurnalist, www.newsmaker.md (abordarea și explorarea problemelor ce se referă la minoritățile naționale și etnice din Moldova)
Organizații etno-culturale		
46.	Raisa TAȘNICENCO	Primara satului Musaitu, șefa comunității ucrainene din raionul Taraclia
47.	Nicolai TERZI	Șef al Consiliului coordonator al organizațiilor etno-culturale pe lângă ARI
48.	Dmitriy LECARȚEV	Liderul Asociației Tinerilor Ucraineni „Zlagoda”
49.	Vladimir IANIEV	Liderul Societății de Cultură Greacă „Elefteria”

50.	Iulia ȘEIMAN	Directoarea Comunității Evreiești din Republica Moldova
51.	Mihail SIDOROV	Șef adjunct al comunității rusești, șef al Centrului de informații și analize al Consiliului de coordonare a comunităților rusești

Tabelul 3. Cele mai relevante acțiuni ale PA pentru 2017-2020 pe deplin realizate, parțial realizate și nerealizate pe baza rapoartelor anuale ale ARI

Acțiuni prioritare	Cele mai relevante acțiuni implementate	Responsabil de implementare	Partenerii	Gradul de implementare
DOMENIUL I. PARTICIPAREA ÎN VIAȚA PUBLICĂ				
Obiectivul 1. Încurajarea participării tuturor cetățenilor în mod egal în administrația de stat și serviciul public				
1.1.1. Încurajarea persoanelor aparținând minorităților naționale de a activa în serviciul public, promovând respectarea principiul egalității între femei și bărbați	- Studiu asupra situației actuale legate de reprezentarea și participarea diferitelor grupuri etnice la serviciul public efectuat (cu sprijinul partenerilor de dezvoltare)	ARI, BNS	Academia de Administrație Publică, Oficiul Avocatului Poporului, Cancelaria de Stat	Realizat
	- Diverse evenimente și cursuri de instruire pentru a promova prestigiul serviciului public în rândul tinerilor și încurajarea minorităților naționale să participe la viața publică (1 curs de instruire a fost organizat cu sprijinul partenerilor de dezvoltare)	ARI	Academia de Administrație Publică, Cancelaria de Stat	Parțial realizat
Obiectivul 2. Contribuirea la o comunicare mai eficientă între autorități și societate civilă				
1.2.1 Crearea mecanismelor consultative la nivel local într-un cadru instituțional corespunzător și eficientizarea / consolidarea capacităților celor existente	- O serie de sesiuni consultative între ARI și APL-uri care vizează înființarea de organe consultative - Crearea unui consiliu coordonator al organizației etno-culturale la primăria municipiului Bălți	ARI	APL, UTA Găgăuzia	Parțial realizat
	- Actualizarea periodică a datelor privind organizațiile etno-culturale, oferirea de consultări cu privire la inițierea și crearea asociațiilor etno-culturale și oferirea de sprijin informațional asociațiilor existente	ARI	Consiliul coordonator	Realizat

	- O serie de instruirii, inclusiv on-line, care vizează dezvoltarea capacităților interne ale membrilor Consiliului coordonator, reprezentanți ai ONG-urilor active în domeniul relațiilor interetnice (cu sprijinul partenerilor de dezvoltare)	ARI	Misiunea OSCE	Realizat
1.2.3. Înființarea de comisii / grupuri de lucru tematice, organizarea de consultări pentru identificarea și abordarea eficientă a problemelor, în special pe domenii ce se referă direct la minoritățile naționale	- Organizarea a 3 forumuri etnice de nivel înalt în diferite formate, cu participarea a 300 de reprezentanți ai minorităților naționale	ARI	Academia de Administrație Publică; Consiliul coordonator	Realizat
1.2.4. Sporirea capacităților instituționale ale BRI în vederea asigurării unei comunicări eficiente cu minoritățile naționale în contextul politicii de integrare	- Elaborarea și lansarea Strategiei de comunicare publică a ARI și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de comunicare publică pentru perioada 2018-2020 (cu sprijinul partenerilor de dezvoltare) - Analiza comparativă a competențelor autorităților care promovează drepturile minorităților naționale (cu sprijinul partenerilor de dezvoltare)	ARI	Misiunea OSCE în Moldova	Realizat
1.2.5. Perfecționarea cadrului instituțional și normativ în contextul politicii de integrare	- Studiu privind identificarea nevoilor de ajustare a cadrului juridic și instituțional național în vederea alinierii la principiile și prevederile politicii de integrare în domeniile prioritare ale Strategiei pentru relații interetnice	ARI (competențele pentru analiza, monitorizarea și dezvoltarea politicilor publice au fost transferate de la ARI la MECC în 2018)	Academia de Științe	Nerealizat
Obiectivul 3. Îmbunătățirea cunoașterii în domeniile ce se referă la relațiile interetnice și ameliorarea statisticii în acest domeniu				
1.3.1. Realizarea de studii și cercetări fundamentale privind relațiile interetnice în Moldova	- Etnobarometru în Republica Moldova (cu sprijinul partenerilor de dezvoltare) - Mai multe cercetări, studii, articole pe această temă	ARI	Academia de Științe	Realizat

DOMENIUL II. LIMBA CA MIJLOC DE INTEGRARE: POLITICI PRIVIND LIMBA DE STAT ȘI LIMBILE MINORITARE				
Obiectivul 1. Îmbunătățirea studierii și posedării limbii de stat a Republicii Moldova				
2.1.1. Îmbunătățirea sistemului de predare / studiere a limbii de stat de către populația alolingvă adultă	- ARI a semnat 2 acorduri de parteneriat cu privire la studierea limbii române de către minoritățile naționale (populația adultă): cu ANTEM și Casa Limbii Române (<u>cu sprijinul partenerilor de dezvoltare</u>) - Peste 7300 de persoane implicate în studierea limbii române la distanță	ARI	ANTEM	Parțial realizat
Obiectivul 2. Asigurarea protecției și dezvoltării limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice				
2.2.1. Continuarea procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare	- Au fost organizate 2 consultări cu privire la fezabilitatea ratificării Cartei	AIR, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene		Parțial realizat
2.2.2. Elaborarea cadrului normativ privind punerea în aplicare a prevederilor articolelor din Codul educației al Republicii Moldova care se referă la studierea și predarea în limbile minorităților naționale	- Curricule și planuri-cadru relevante elaborate (de exemplu, limba și literatura rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară). Toate documentele au fost elaborate în conformitate cu Cadrul european comun de referință pentru limbi	MECC		Realizat
2.2.3. Organizarea de evenimente multilingve la care să participe persoanele, aparținând minorităților naționale și majorității etnice	- Au fost organizate instruirii multiple, 1 conferință internațională, 1 cercetare, 1 atelier, 3 seminare metodice etc. în vederea promovării educației multilingve și a multilingvismului (o parte semnificativă a evenimentelor a fost organizată <u>cu sprijinul partenerilor de dezvoltare</u>). Numărul total de participanți la evenimente s-a ridicat la aproximativ 200 de persoane	MECC, ARI		Parțial realizat
	- Organizarea a 11 evenimente (festivaluri, mese rotunde, conferințe, tabere de vară), în care numărul participanților a variat de la 10 la 5000	MECC, ARI	Consiliul coordonator	Realizat

DOMENIUL III. DIALOGUL INTERCULTURAL ȘI APARTENENȚA CIVICĂ LA STATUL REPUBLICA MOLDOVA				
Obiectivul 1. Facilitarea și extinderea dialogului intercultural în Republica Moldova				
3.1.1. Facilitarea și încurajarea interacțiunii la diverse niveluri ale societății prin realizarea de activități sociale, culturale, sportive, turistice care să faciliteze dialogul intercultural	- Organizarea a 400 de evenimente culturale destinate promovării dialogului intercultural	MECC, ARI	APL-uri, inclusiv UTA Găgăuzia	Realizat
3.1.2 Încurajarea canalelor media să instruiască jurnaliștii cum să reflecte diversitatea și să încurajeze dialogul intercultural și identitatea civică	- S-au organizat 4 instruirii pentru mass-media (o parte din ele - <u>cu sprijinul partenerilor de dezvoltare</u>). 190 de jurnaliști instruiți	ARI	Consiliul coordonator al audiovizualului, TRM, Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	Parțial realizat
Obiectivul 2. Crearea premiselor favorabile pentru educația interculturală				
3.2.1. Organizarea evenimentelor care să ajute la descoperirea și aprecierea diversității etnice și culturale în Republica Moldova	- Acordarea a 37 de granturi pentru OSC care implementează proiecte privind educația interculturală pentru tineri - Organizarea a 60 de activități destinate educației interculturale atât la nivel central, cât și la cel local	MECC	Academia de Științe	Realizat
Obiectivul 3. Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării				
3.3.1. Promovarea implicării active a societății civile în sesizarea organelor competente despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței	- 10 consultări cu OSC-urile, 40 de ONG-uri instruite, 12 campanii de informare în afara Chișinăului desfășurate (o parte din evenimente au fost organizate <u>cu sprijinul partenerilor de dezvoltare</u>)	ARI	Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, Misiunea OSCE în Moldova	Parțial realizat
3.3.2. Sporirea capacităților Consiliului pentru prevenirea și eliminarea	- A fost realizat un studiu de analiză comparativă a competențelor autorităților care promovează drepturile minorităților naționale, inclusiv a	ARI	Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru prevenirea și	Parțial realizat

discriminării și asigurarea egalității de a analiza plângerile individuale privind cazurile de discriminare și conștientizare a rolului Consiliului în rândul autorităților publice centrale și locale	Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității - O serie de instruiri și seminare pentru autoritățile publice relevante, membrii Consiliului coordonator și ONG-uri pe această temă - 8 campanii de informare pe această temă		eliminarea discriminării și asigurarea egalității	
Obiectivul 4. Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova				
3.4.1 Sporirea respectului față de Constituția Republicii Moldova, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, informarea privitor la rolul toleranței și spiritului civic prin intermediul diferitelor mijloace de socializare		ARI, MECC	Academia de Științe	Nerealizat
DOMENIUL IV. MASS-MEDIA				
Obiectivul 1: Asigurarea accesului minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților naționale				
4.1.1. Încurajarea instituțiilor audiovizuale private să producă și să difuzeze conținut în limbile minorităților naționale	- 6 programe TV difuzate în limbile minorităților naționale - 3 posturi de radio au transmis aproximativ 56 de ore în limbile minorităților naționale	ARI	Consiliul coordonator al audiovizualului	Realizat
Obiectivul 2: Promovarea multilingvismului și diversității în societate prin intermediul mass-media				
4.2.1. Elaborarea și aplicarea unor instrumente practice și eficiente pentru monitorizarea și raportarea stereotipurilor negative și instigării la ură în spațiul mediatic		ARI	Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	Realizat